

එහෙනම් දැන් අපට පැහැදිලියි ඇස උපන්නොත් දුක උපදිනවා. ඇස ඇති කල්හි දුක. එහෙනම් ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, ශෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් දුක නම්, මේක නම් දුක, මේ දුක නැතිකරන්න මොකක්ද කරන්න ඕන, දුක ඇතිවෙලා තියෙන්නෙ කොහොමද ? මේකයි බලන්න ඕන. දැන් අපට පැහැදිලියි ඇස උපන්නොත් අපි අර පොතේ කියපු නම් වැල, පදවල ඒකට බැඳිල තියෙනවා. ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් ටික ඇසත් එක්ක, කණත් එක්ක, නාසයත් එක්ක, දිවත් එක්ක, කයත් එක්ක, මනසත් එක්ක, ඔක්කොම එනවා. ආයතන උපන්නා කියන්නෙ දුක උපන්නා කියන එකයි. **දුක්ඛස්සේසෝ උප්පාදෝ රෝගානං ධීති ජරා මරණස්ස පාතුභාවෝ.**

එහෙනම් දැන් අපි දන්නවා දුක උපදින්නෙ කොහොමද කියලා. දුක උපදින්නේ කොතනින්ද කියලත් අපි දන්නවා. සළායතන උපන්නොත්, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, සෝක පරිදේව දුක් දොම්නස් වලින් මිදීමක් නැත. ඒකාන්තයෙන් මේ දුක උරුමයි. එහෙනම් දැන් ඔබට දුක එපා නම් දුකට අකමැති නම්, දුක පිළිකුල් කරනවා නම්, ඔබට පුළුවන් දැන් දුකෙන් මිදෙන්න. දුකෙන් මිදෙන්න මොකක්ද කරන්න ඕන ? දුක එන්නෙ ඇස නිසා නම්, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය නිසා නම්, ඇස උපන්නොත් නම් දුක එන්නෙ, කණ උපන්නොත් නම් දුක එන්නෙ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන නිසා නම් දුක එන්නේ, ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය නූපදවා ඉන්න ක්‍රමයක් නැද්ද ? ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය නූපදවා ඉන්න තැනක් නැද්ද ? අන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ සෝපාදිශේෂ සහ අනුපාදිශේෂ කියල නිර්වාණ දෙකක් පෙන්නවා.

සෝපදිශේෂ නිර්වාණයේදී ජාති, ජරා, මරණය තියෙනවා. හැබැයි ජාති, ජරා, මරණ දුක නැහැ. උත්ඵභත්තේ දුකෙන් මිද්ලා.

අනුපාද පරිනිර්වාණයේදී ජාති, ජරා, මරණයද දුරු කරනවා. ජාති, ජරා, මරණයෙන්ද මිදෙනවා.

එහෙනම් අපට පුළුවන් ජාති, ජරා, මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් වලින් මිදී ඉන්න. අද පුළුවන් අපට මේ දුක් වලින් මිදී

ඉන්න. ඒ දුකෙන් මිදෙන තැන තමා **සෝපදිශේෂ නිවහ** කියන්නෙ. එහෙනම් ආයතන නම් දුක. ආයතන වලින් නම් දුක උපදින්නෙ, ඔබට මෙන්න මේ ඇත්ත පැහැදිලි නම්, ඇස උපන්නොත් මේ දුක් ටික දැන් උපදිනවා නේද ? හෙට, අනිද්දා නොවේ. මේ දැන් ඇස උපදින කොටම අඩු වැඩි වශයෙන් පහළ වෙලා නේද ? කණ උපන්නොත් ඒක දිරනවා, ලෙඩ වෙනවා, මැරෙනවා. අප්‍රිය ශබ්ද ඇහෙනවා. කන් යොමාගෙන හිටිය ප්‍රිය ශබ්ද නැතිවෙනවා. අකමැති බලාපොරොත්තු නොවුන ශබ්ද අහන්න ලැබෙනවා. නාසය හටගත්තොත් දිරනවා, ලෙඩ වෙනවා, මැරෙනවා, අප්‍රිය ගඳ සුවඳ දැනෙනවා. ප්‍රිය වූ ගඳ සුවඳ අහිමි වෙනවා. බලාපොරොත්තු දේ ඒ ආකාරයෙන් නොපැවතී අකමැති දේම නාසය කරා එනවා. දිව හටගත්තොත් දිරනවා, ලෙඩ වෙනවා, මැරෙනවා.

බලාපොරොත්තු වූ රසයම, විද, විද ඉන්න හම්බ වෙන්නෙ නැහැ. අප්‍රිය, අමනාප දේ එනවා. ප්‍රිය වූ රස විඳ විඳ ඉන්න බැහැ. ඒවා අහිමි වෙලා යනවා. බලාපොරොත්තු ආකාරයෙන්ම එන්නෙ නැහැ. මාරු වෙව් එන්නෙ අෂ්ඨ ලෝක ධර්මය. එහෙනම් දුක එනවා මේ ආයතන උපන්නොත්. අපි අර මුලින් බැලුව වගේ කය උපන්නොත් දුක එනවා. එහෙනම් දුක එන්නේ මෙතනින්. දැන් අපට උත්තරයක් හම්බවුනා. මේ දුක උපදින්නෙ කොහෙන්ද ?, කොතනින්ද ? ආයතනත් එක්ක දුක උපදින්නෙ. ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස, ඇත්තම් දුක උපදිනවා. ඒ ආයතන තියාගෙන දුකෙන් මිදිලා කාටවත් ඉන්න බැහැ. එහෙනම් දුක එන්නෙ මෙතනින්. දුක නැතිකරන්න ඕනෙ කොතනින්ද ? එතනින්මයි. ආයතන තුළින් නම් දුක හටගන්නෙ, දුක නැතිකරන්න ඕනෙත් දුක හටගත්ත තැනින්මයි. එහෙනම් ආයතන නැතිකරන්න ක්‍රමයක් නැද්ද ? මෙන්න මේ ආයතන නිරෝධ කරන ක්‍රමය ඔබට ලැබුන නම්, දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී ප්‍රතිපදාව ඔබට තියෙනවා. ආයතන නිරුද්ධ කරන ක්‍රමය ඔබට නොලැබුනා නම්, දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී ප්‍රතිපදාව ඔබට නැහැ. ඒ ප්‍රතිපදාව ඔබට නැත්නම් නිවනද නැහැ. දුකත්, සමුදයත් තියෙනවා.

එහෙනම් මොකක්ද මේ ආයතන නිරුද්ධ කරන වැඩපිළිවෙල. මම කලින් මතක් කළා ධම්මායතනය කියන තැන හඳුනාගන්නොත්, ඒ එකම ධම්මායතනයේ නිරෝධය අනිත්‍ය, දුක බලමින් මේ සියලු ආයතන නිරුද්ධ කරලා මේ දැන් වැඩ ඉන්න පුළුවන්.

එහෙම ඇත්තක් තියෙනවා. අපි එතන හඳුනාගන්න ඕන ඒක කොහෙමද වෙන්නෙ කියලා. ඊට පෙර අපි බැලුවා ඇස ඇති කල්හි මේ මේ විදිහට දුක උපදිනවා කියලා එතකොට දැන් ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මනස නිසා නම් දුක උපදින්නෙ ඒ දුක උපදින, දුක හටගන්න ඇස කාගෙද ? මගේ කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන කාගෙද ? මගේ. එහෙනම් අපි මම, මගේ කියල අරගෙන තියෙන්නෙ මොකක්ද ? දුක. අපි මම, මගේ කියල අරගෙන තියෙන්නෙ දුක. ඉතින් දුක මම, මගේ කියල ගත්තනම්, දුකේ නිරෝධයක් හෝ නිරෝධ කරන මඟක් හෝ අපට හම්බ වෙයිද ? දුක මම නම්, ඇස මම නම්, මගේ නම්, මගේ ආත්මය කියල ගෙන ඇත්තම්, දුකේ ගෙවීමක් අපට කවදාවත් හම්බ වේවිද ? නැහැ.

දැන් අපි ඇස මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියල අරගෙන, ඇසට පෙනෙන, ඇස නිසා ඇතිවුන දුක් ටික නැතිකරන්න හදනවා. අප්‍රිය දේවල් මට එපා. ප්‍රිය දේවල් මට ඕන. මා කැමති ආකාරයෙන් පවතින්න ඕන. එහෙම තමයි හිතාගෙන ඉන්නෙ. එහෙත් මා හිතු හිතු විදිහට පවතින්නෙ නැහැ. කැමති කැමති විදිහට ලැබෙන්නෙ නැහැ. ඉතින් (දුක) ඇස මම, මගේ, කියල ගන්නකොටම මම, මගේ කියල අරගෙන තියෙන්නෙ මොකක්ද ? දුක. දුක මම, මගේ වුනා නම් එහෙනම් මොකක්ද එතන තියෙන්නෙ ? බුදුරජාණන් වහන්සේ **සංඛ්ඨතේන පංචඋපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා** - පංච උපාදානස්කන්ධයම දුකයි කීවා.

ශාංචි තණ්හා පොහොසතිකා තණ්හා සහගතා තුලු තුලුතිතණ්හි සෙය්‍යට්ඨං, කාමතණ්හා, භව තණ්හා, ච්ඡව තණ්හා දුක්ඛ සමුදයයි. දැන් තණ්හාව කුමකටද ? දුකට. දැන් දුකත්

තියෙනවා, දුක්ඛ සමුදයත් තියෙනවා. අපි දුකම තමයි, මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියල අරගෙන තියෙන්නෙ. එතකොට දුකට ඇළුම් කරන තාක්කල් දුකේ නිරෝධයක් නැහැ. දුක්ඛ නිරෝධයක් අපට හම්බ වේවිද ? නැහැ. මේක අලල්ල මිටිකරගෙන ඉන්න තාක්කල් මේක බිම වැටෙන්නෙ නැහැ. මේක මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියල ඉන්න තාක් නිරෝධයත් නැහැ. නිරෝධ කරන මාර්ගයත් නැහැ.

එහෙනම් ඇත්තටම අපි මම, මගේ කරගෙන ඉන්නෙ දුකද ? හොයල විමසල බලන්න. ඇස මම කියන කොටම, ඒ ඇස මම කියල ගත්ත තැනට ඇස දිරනකොට, මැරෙන කොට, ලෙඩවෙන කොට, අප්‍රිය අරමුණු ගැටෙන කොට, ප්‍රිය වූ අරමුණු නැතිවෙනකොට, බලාපොරොත්තු වූ දේ නැතිවෙනකොට මොකක්ද උරුම වෙලා තියෙන්නෙ ? ඇස මම කියනකොටම දුකම නේද උරුම වෙලා තියෙන්නෙ. දුකට නේද මම ඇළුම් කරල තියෙන්නෙ, දුකම නේද ආත්ම කොටගෙන තියෙන්නෙ. එහෙනම් නිරෝධයත්, මාර්ගයත් දෙකම මගෙන් ඇත් වෙලානෙ. එහෙම නම් මම දුකෙහි කළකිරුණොත්, **තිබ්බිදය, විරාගය, තිරෝධාය, පටිපත්තෝ සෝ සුපටිපත්තෝ හෝති.** මනාව පිළිපන්නයි, සුපටිපත්තයි කියල කියන්නෙ මේ දුකෙහි කළකිරෙනව නම්, විරාගය, නොඇලීම පිණිස, නිරෝධය පිණිස පිළිපන්න කෙනා. එහෙනම් දුක කියන්නෙ මොකක්ද ? අපි සුභයි, සැපයි, හොඳයි, මමයි, මගෙයි කියල ගත්ත ඇස අපට දුකයි කියල දකින්න වෙනවා.

කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන මේ සලායතනම දුකයි කියලා දකින්න වෙනවා. මේ මේ ආයතන හටගත්තොත් දුක හටගන්නා. මේ ආයතන හටගන්න හේතුව තණ්හාව. මේ ආයතනය මම, මගේ කියල ගන්න තාක්කල් ආයතනය උපදිනවා. ආයතන මම, මගේ කියලා නොගෙන දුක් වශයෙන් දකිනවා නම් දකින දෙයෙහි ඇල්ම, තණ්හාව ඉතිරි වෙන්නෙ නැහැ. තණ්හාව දුරුවෙන කොට ආයතනයන්ගේ පහළ නොවීම සිද්ධ වේවි. දැන් අපි කීවා සංඛත හා අසංඛත කියන වචන දෙක. හටගත්තොත්

දිරීම, ලෙඩවීම, මැරීම වලක්වන්න බැහැ. ඔබ හිතන්න මොහොතකට හෝ, මේ ආයතන හය පහළ නොවූනොත් ඔබට ලෝකයක් කියනවද ? ලෝකයෙන් එතෙර වෙලාද ? ලෝකයෙන් මිදිල ද ? එතන කියෙනවද ජරාවට, ව්‍යාධියට, මරණයට, ශෝක පරිදේව දුක් දොම්නස්වලට එන තැන ? මොකක්වත් නැහැ.

එහෙනම් අසංඛතය, නිවන කියල කියන්නෙ හට නොගත් තැන. මොනවද හට නොගත්තේ ? සළායතනය හටගත්තෙ නැහැ. මෙන්න මේ සළායතනය නිරුද්ධ කරන්න පුළුවන් නම්, සළායතනය නිරෝධ කරන වැඩපිළිවෙලයි අපට ඕන කරන්නෙ. දැන් අපි ඒක තමයි මේ කතා කළේ. දැන් ඔබට පුළුවන් නම් ඇස හටගන්න කොටම, ඇස උපදිනකොටම දුක උපන්නෙ, මේ ඇස දිරනවා, ලෙඩ වෙනවා, මැරෙනවා, ඒ වගේම ඔබට පුළුවන් නම් මේ ඇසට දැන් ප්‍රිය වූ අරමුණක් ගැටුනා, මේ අරමුණ මේ විදිහට පවතින්නෙ නැහැ, වෙනස් වෙනවා. වෙනස්වීම නිසා, මේ ඇස නිසා ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වීමේ දුක එනවා නේද ? මේ ඇස ඇතිකල්හී අප්‍රිය අරමුණු ගැටෙනවා. අප්‍රියත් හා එක්වීම නිසා දුක එනවා නේද ? මේ ඇස උපන්නොත්, අකමැති දේ මේ ඇස නිසා සිද්ධ වෙනවා නේද ? බලාපොරොත්තු දේ නොවීමේ දුක එනව නේද ?

එතකොට ඇස උපදිනකොටම මෙන්න මේ ආදීනව ටික බලන්න පුළුවන් නම්, සම්මත ඇසත් එක්ක, ඔබ සමථය වඩනවා. එතකොට ඔබ ඇසේ අනිත්‍ය, දුක්ඛ බලන්නෙ නිකන් පදවැලක් හැටියට නොවේ. දර්ශනයක් ඇතිව. මොකක්ද දර්ශනය ? මේ ඇස උපන්නොත් දුක හටගන්නවා. ඇස උපදිනවා කියන්නෙ දුක හටගන්නවා. එතකොට එයා ඇසේ අනිත්‍ය බලන්නෙ දුක නැති කරන්න. එයා දන්නවා මේ ඇසට, මම, මගේ කියලා ඇල්ම උපන්නොත් තණ්හාව ඇත්නම් නැවත නැවත ඇස හටගන්න හේතු සකස් වෙනවා. ඒ නිසා එයා මේ ආයතනවල අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අසුභ බව බලන්නෙ අර අන්‍ය ශාසනවල අය බලන විදිහට නොවේ. එයාට දැක්මක්, දර්ශනයක් තියෙනවා මෙන්න මේ

සළායතන උපන්නොත්, ඒ උපන්නා කියන්නෙ මෙන්න මේ දුක් හටගන්නා. ඒකාන්තයෙන් මේ දුක උරුමයි, බලන්න එක මොහොතක් හරි ඔබේ ඇස ඇරලා. මේ කියන දුක්වලට වැටිල නැද්ද කියලා. උපන් හැම ආයතනයක්ම හැම මොහොතකම අපට යම් දුකක් හදල දීල නැද්ද කියලා. එතකොට ඔබට පුළුවන් නම් හැම තිස්සෙම මෙන්න මේ ඇත්ත දකින්න. දැන් තේරුම් ගන්න පුළුවන් නම්, ඔබට බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැනයි ප්‍රසාදය එන්න ඕන, අනේ මේ ධර්මය ඇත්තක් නේද ? එහෙමම නේද වෙනසක් නැහැනේ කියලා.

එහෙනම් මේ ධර්මය දේශනා කළ බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒකාන්තයෙන් අරහං, සම්මා සම්බුද්ධ වන සේක, ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක්, ප්‍රේම මාත්‍රයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන උපදිනවා මෙන්න මේ ටිකත් නුවණින් විමර්ශනය කරලා බැලුවොත්. එතකොට දැන් අපි බලන්න ඕන මෙහෙමම බැලුවත් මේකේ අවසානයද කියලා. මෙහෙම බල බල හිටියොත් මේ සළායතන නිරුද්ධ වෙනවද ? මොකක්ද මේකෙදි වෙන්නෙ ? ඒකත් දැනගෙන ඉන්න ඕන අපි. දැක්ම කියන්නෙ ඒකට. මේ ඇති කරගන්න මේ පුංචි දැක්ම නොවේ, මෙහෙම බැලුවොත් එහෙම වෙනවද ? මොකක්ද වෙන්නෙ එතකොට. අපි මේ ආයතන උපදින කොටම ඒකෙන් වන අත්දැකීම දුක.

ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, දුක් දොම්නස් හටගන්නා කියලා දුකේ හටගැනීම හැටියට බැලුවොත්, අපි මොකක්ද කරන්නෙ දුක්ඛ සමුදය ප්‍රභාණය කරනවනෙ. තණ්හාව නිරෝධ කරන වැඩපිළිවලනෙ. දැන් මෙතෙක් කාලයක් මම, මගේ කියල ගත්ත ඇස අද ඉඳල පටන් ගන්නවා මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියල කියන්න නොවේ, කියන්නෙ නැහැ. ඇස දුකයි, ඇස අනිත්‍යයි. මේ කරුණ දැන දැක මේ ඇස දුකයි, අනේ දුක හටගන්නා. එතකොට ඇස දුකයි. දුකයි කියල දකිනකොට, ඇසට තණ්හා කරලද අපි. එහෙනම් ඇසට තණ්හාවක් තිබුණ නම් ඒක නිරුද්ධ වෙන්න ඕන නේද ? එහෙනම් අපි ඇස දුකයි, දුකයි කියල ගන්න හැම

මොහොතකම මොකක්ද කරන්නේ? සමුදය ප්‍රභාණය කරනවා. සමුදය ප්‍රභාණය කරන්න, කරන්න නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙනවා. නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙන්න වෙන්න මාර්ගය වැඩෙනවා.

එහෙනම් මෙතන නැද්ද වතුරාර්ය සත්‍යය ? තියෙනවා. දැන් මේ වතුරාර්ය සත්‍යය ඔබට පසක් වෙන්නෙ නැද්ද ? දැන් මෙතන ඉඳල ආරම්භ කරන්න බැරිද මේ වැඩ පිළිවෙල ? පුළුවන්. එහෙනම් දැන් ඔබ දැනගත්තා. දැන් සත්‍යය ඥාණයක් ලැබුවා. එහෙනම් ඊළඟට තියෙන්නෙ කෘත්‍ය ඥාණය. මොකක්ද කෘත්‍ය ඥාණය, හැම තිස්සේම ක්‍රියාවක් තියෙනවා. මොකක්ද ? ඇස හටගත්ත ගමන්ම මේ දුක හටගත්තා. එතකොට නිකම්ම දුකයි, දුකයි කියනවා නොවෙයි. මෙන්න මේ හේතු නිසා, මේ ඇස හටගත්තොත් මේවා තමයි ලැබෙන ප්‍රතිඵල. ඒ නිසා දුක හටගත්තා. ඇස දුකයි කියල බලනකොට, නිරෝධය මාර්ගය සම්පූර්ණත්වයට පත්වෙනවා. දැන් ඉඳල කරන්න කෘත්‍යයක් තියෙනවා. ඒ ක්‍රියාව අත්නොහැර කළොත් යම් දවසක අපට කියන්න පුළුවන් වේවි කෘත ඥාණය මා සියල්ල නිමා කළා කියලා.

එතකොට අපට වතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව ආරම්භයක් තියෙනවා මෙන්න මේ දැක්මත් එක්ක. එතකොට මේක අපි කථාකළ සම්ප්‍රදාය අවස්ථාවයි. මේ ටික තවදුරටත් මෙනෙහි කරන්න. වතුරාර්ය සත්‍යය ගැන දැනගත්ත දේ කෘත්‍යයට නගන්න. සත්‍යය ගුණය කෘත්‍ය ඥාණයක් බවට පත්කරගන්න. ඒක ඔබට අයිතියි. මට කරන්න පුළුවන් එපමණයි. බුදුරජාණන් වහන්සේට කරන්න පුළුවන් දේ නොවෙයි. **තුමිමේහි කිව්ජං ආතප්පං අක්කාතාරො තථාගතා** දැන් ඒ ක්‍රියාව මේ මොහොතේ ඉඳල උපදින හැම ආයතනයක්ම දුකේ හටගැනීම හැටියට බලන්න. ඔබට අද අදම මේ දහම අවබෝධ වේවි.

වාසනාවත්ත පින්වතුනි, දැන් අපි උදෑසන කාලයේ දුක කියන්නෙ, සමුදය, නිරෝධය, මාර්ගය කියන්නෙ, මොකක්ද කියල කිසියම් ආකාරයක දැනගැනීමක්, දැනුමක් ඇතිකරගන්න පුළුවන්කම ලැබුණා. ඒ ඇති කරගත්ත දැනුමයි, වඩන්න ඕන,

දියුණු කරන්න ඕන, ඒක එහෙමමද කියල බලන්න ඕන. ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන උපදින හැම වෙලාවකම නුවණින් බැලුවොත් ඔබට පෙනේවි සැබවින්ම දුක කියන්නෙ මොකක්ද කියලා. දුක, දුක හැටියට දැක්කොත් තමයි කළකිරෙන්නෙ. කළකිරුනොත් තමයි නොඇලෙන්නෙ. නොඇලුනොත් තමයි මිදෙන්නෙ. මිදුණු කලයි මිදුණේය යන නුවණද ලබමින් **චිතාජාති වුසිතං චුත්ථවරියං කරං කරණියං භාපරං ඉත්ථත්ථායා හි** සියළු කටයුතු නිමා කළාය කියල, ජාතිය ක්ෂය කළේය කියල, චුත්ථවරියාව නිමකළාය කියල අපට කියන්න පුළුවන් වෙන්නෙ මෙන්න මෙතනින් ආරම්භ කළොත්.

නැවත නැවත නැවත නැවත අපි ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය දිනා මේ හැම වෙලාවකම බලන්න පුරුදු වෙන්න. එහෙම නැවත නැවත බලනකොට කළකිරෙනව කියල කියන්නෙ මොකක්ද? ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දකින කොට දුකෙහි කළකිරෙනවා. එතකොට අපි ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දකිනව කියන්නෙ මොකක්ද, අපි මෙච්චර කාලයක් මම, මගේ කියල අරගෙන තිබුණේ, අරගෙන ඇත්තෙ ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන කියන මේ ආයතන ටික. ඒ ආයතන ටිකට තමයි තණ්හාවෙන් මම, මගේ, මගේ ආත්මය කියන හැඟීම්, බැඳීම් ඇතිවෙලා තියෙන්නෙ, පුද්ගල සංකල්පය, පුද්ගල ස්වභාවය කෙසේ ගොඩ නැගෙනවද කියල අපි මීට පෙර වතාවෙන් අර නිදර්ශන සහිතව කතා කළා. දැන් අපි ඒ හමුවෙන, හසුවෙන ඒ ආයතන දිනා මේ ආකාරයෙන් බලන්න ආරම්භ කරන්න ඕන. එහෙම බලනකොට මම, මගේ කියන හැඟීමෙන්, බැඳීමෙන් ගත්ත ඇස මම ද ?, මගේ ද ? කියන ප්‍රශ්නය විසඳෙනවා.

යම් දවසක, යම් මොහොතක ඇස දුකක්ම බව, යම් දවසක, යම් මොහොතක මෙය අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ ධර්මතාවයක් බව. ඒ වගේම ඇස කියන්නෙ මාරයෙක්. **චක්ඛුං ඛෝ රාධ මාරො** රාධ ඇස මාරයෙක්. කණ මාරයෙක්, නාසය මාරයෙක්, දිව මාරයෙක්, කය මාරයෙක්, මනස මාරයෙක්. ඇස, කණ, නාසය, දිව,

ශරීරය වධකයෙක්, පරම සතුරෙක්. මෙන්ම මේ බව ප්‍රකට වේවි. මාරයෙක් බව ප්‍රකට වේවි. ඇස, කණ, නාසය ආදී ආයතන වික. එතකොට ඇස උපදිනව කියන්නේ, මාරයෙක් හටගත්ත, සතුරෙක් හටගත්ත, වධකයෙක් ඉදිරිපත් වෙච්ච අවස්ථාවක් හැටියට දකින කොට මෙතෙක් කල් තණ්හාවක් තිබුණ නම් මම, මගේ කියන, ඒක දුරුවෙලා යයි. වෙන කරන්න කටයුත්තක් නැහැ. එකයි කරන්න තියෙන්නේ, දුක පිරිසිදු දකින එක. දුක පිරිසිදු දකින කොට සමුදය ප්‍රභාණය වෙන්නේ ඉබේමයි. නිරෝධය සාක්ෂාත් වෙන්නේ ඉබේමයි. මාර්ගය වැඩෙන්නේ ඉබේමයි. අපට කරන්න තියෙන්නේ එකයි, දුක පිරිසිදු දකින එක. ඒක දුකයි කියලා දකින එක. එතකොට දැන් ලෝකයේ දුකයි කියලා කතාකරන දේත්, සමහර විට අපි මෙතෙක් කල් දුකයි කියලා හිතාගෙන හිටපු දේත්, දැන් අපට හමුවෙන, හසුවෙන දේත් අතරේ ලොකු වෙනසක් තියෙනවා. අපි මෙතෙක් කල් ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, ශෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් කියලා හිතාගෙන හිටියේ සත්වයාට, පුද්ගලයාට අත්විඳින්නට වෙන දේ.

දැන් අපට පැහැදිලි වෙන්නේ, මේ ටික දෙකක් නොවෙයි. මේ පුද්ගලභාවයම ගොඩ නැගෙන්නේ, මේ දුකත් එක්කම තේද කියන, මේ දුකටම තේද, දුකම නොදන්න කම තුළ තේද, මම දුක් විඳිනවා, මටයි මේ දුක ආවේ කියන මේ අයිතිය පැවරිල තියෙන්නේ. ඇස ඉපදිලා ඇසට අප්‍රිය වූ, අමනාප වූ දේ ලැබෙන කොට, මනාප වූ, ප්‍රිය වූ දේ අහිමිවෙන කොට, කැමති දේ කැමති අයුරින් නොලැබෙන කොට, ඒ ඇස විපරිණාමයට පත්වෙන කොටයි අපි මේ ලෝකයේ විඳිනවා කියන දුක බොහෝ කොට විඳින්නේ.

දැන් අපි නැති කරන්න හදන්නේ මේ දුක. ඇස උපදවාගෙන, ඇස ඇති කල්හී උපදින දුක කවදාවත් නැතිකරන්න බැහැ. ඇස උපන්නොත් දුක උපදිනවා ම යි. දැන් අපි ඇස උපදින්න තියෙන හේතුවයි නැතිකරන්නේ. ඇස උපදින්න තියෙන හේතුව තමයි තණ්හාව. තණ්හාව ඇති කල්හී නැවත නැවත ඇස

හටගන්නවා. කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන ආයේ ආයේ හටගන්නවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, තණ්හාව දැනුත් ඇස උපදවල අපිට දුක හදල දෙනවා. තණ්හාව තවත් ආකාරයකින් ඉදිරිපත් වෙලා අනාගතෙන් ඇස උපදවල දුක උපදවනවා. තණ්හාව අදත්, මේ මොහොතෙන් දුක හදල දෙනවා, අනාගතයටත් ඒ දුක හදල දීමට හේතු වෙනවා. අපි සමථයේ දී මේ විදිහට ආයතන උපදිනකොට, බලනකොට අපි වර්තමානයේ දී හමුවෙන දුක හඳුනා ගනිමින් වර්තමාන වට්ට දුක්බය දැන් අත්විඳින්න වෙන දුක අත් දකිමින්, දැන් උපදින තණ්හාව දුරු කරනවා දුක දකිමින්. තවත් අවස්ථාවක් අපිට තියෙනවා, ආයතන උපදින්න හේතු අපි දැන් මේ මොහොත වෙනකම්ම හදාගත්ත, රැස් කරගත්ත තණ්හාවක් තියෙනවා. හේතු හදාගෙන තියෙනවා, නැවත නැවත ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන මේ ආයතන උපදින්න.

මෙන්ම මේ උපදින්න තියෙන හේතු සිඳිමින්, බිඳිමින්, නිරුද්ධ කරමින් ආයතන නැවත නුපදින සේම නිරුද්ධ කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ මේ වැඩ පිළිවෙල තුළ නොවෙයි. මෙහෙම නැවත නැවත බලන කොට චිත්ත සමථයක් වෙනවා. එහෙම උපදින ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, ආදී මේ ආයතන දුක් වශයෙන් බලමින් බලමින් ඉන්න කොට වේතෝ සමථයක්. තෘෂ්ණාව දුරුවෙලා සංසිදීමක්, නිවීමක් ලැබෙනවා. හැබැයි මෙතනින් ගමන නිමා නැහැ. මෙහෙම කොච්චර බැලුවත් ගමන නිමාවක් හම්බ වෙන්නේ නැහැ. අපිට සැබෑම දුක බුදු දහමේ එන නුවණින් දැකිය යුතු වැඩි දියුණු කරගත්ත නුවණකින්ම අවබෝධ කරගත යුතු තවත් දුකක් තියෙනවා. තවත් ස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීමක් තියෙනවා. ආයතනයන්ගේ හටගැනීමක් තියෙනවා. එතනත් බලන්න ඕන, එතනත් දකින්න ඕන. ඒ දකින, ඒ බලන තැන තමයි අපි විදර්ශනාව කියලා දක්වන්න, හඳුන්වන්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ. එතනත් අපි තේරුම් අරගෙන කටයුතු කරන්නේ නම්, අපේ ජීවිතයේ නිමාව, සසර දුකේ නිමාව, වැඩි

ඇතක වෙන්න විදිහක් නැහැ. අපි විදර්ශනාව හැටියට නොයෙක් නොයෙක් දේ භාවිතා කරල ඇති. නොයෙක් නොයෙක් දේ අනුගමනය කරල ඇති. සැබවින්ම ඇස්, කණ, නාසය ආදී ඒ ඉන්ද්‍රියන් උපදිනකොට ඒවා දුක් වශයෙන් දකින එකත් අති විශිෂ්ට දර්ශනයක් තමයි, විශිෂ්ට දැක්මක්, විදර්ශනාවක් තමයි. නමුත් ඊට වැඩි දර්ශනයකින් බැලිය යුතු දේ බලනව නම්, එතන තමයි සැබෑම විදර්ශනාව කියන එක අපට හම්බ වෙන්නේ.

මොකක්ද **ධම්මායතනය** කියල කියන්නේ ? ධම්මායතනය කියන එක තේරුම් ගත්තොත් තමයි අපිට මෙතන එළඹ සිටින්න පුළුවන්කම තියෙන්නේ. අර ආයතන දුකයි කියල දැනගත්ත කෙනා, අර සමට වශයෙන් බලලා, බලලා ඒ ආයතනය නුපදවන්න, දැන් එයා ඉගෙන ගන්නව සමට වශයෙන් බලල, ඇස උපන්නොත් මේ දුක උපදිනවා ම යි. කණ උපන්නොත් මේ දුක හටගන්නවා ම යි. ඇස දුකයි, කණ දුකයි, නාසය දුකයි කියල එයා ලබන අවබෝධයක් තියෙනවා. එහෙනම් එයා දැන් දුක දන්නවා, දුක ඇතිවෙන හැටි දන්නවා.

එහෙනම් එයා දන්නව, දුක නැති කරන්න නම් ඇස නැති කරන්න ඕන කියලා. කණ නැතිකරන්න ඕන, නාසය නැතිකරන්න ඕන කියලා. දිව, කය, මනස නැතිකරන්න ඕන කියලා. මේක නැතිකරන්න කොහොමද ?, මේක නැතිකරන්න නැතුව දුක නැතිකරන්න බැහැ. ඇස උපන්නොත් දුක එනවනේ. එහෙනම් ඇස උපදින්න කොහොමද ? අන්න එයාගේ දැක්ම, දර්ශනය ඇතට විහිදන්න වෙනවා, ඉදිරියට යන්න වෙනවා. අන්න එතනදී අපට යම් වෙලාවක ඕන කරනවා, මෙන්න මේ දැක්ම. ධම්මායතනය නිරෝධයට යවන්න. ධම්මායතනය දුක් වශයෙන්, අනාත්ම වශයෙන්, අනිත්‍ය වශයෙන් බලමින් ධම්මායතනය **පහාණ සඤ්ඤා, විරාග සඤ්ඤා, තිරෝධ සඤ්ඤා** ප්‍රභාණය කළ යුතුයි, නොඇලිය යුතුයි, නිරෝධ කළ යුතුයි කියන හැඟීමෙන් යුක්තව, දැක්මෙන්, දර්ශනයෙන් යුක්තව උපදින උපදින ධම්මායතනය නිරුද්ධ කරන්න පුළුවන්, හඳුනාගන්න පුළුවන් වැඩපිළිවෙලක්

ඇත්නම් අපේ ගමන් මග හුඟක් සාර්ථක යි. දැන් අපි මෙහෙම කතා කළාට වැඩක් නැහැ, ධම්මායතනය කියල කියන්න මොකක්ද කියල දන්න නැතුව. මොකක්ද ධම්මායතනය කියල කියන්න ? **ධම්මායතනය කියල කියන්නේ වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරවලට. ධම්මායතනය කියල කියන්නේ මහායතනයට අරමුණු වෙත දේ.** සිතට අරමුණු කරන්න පුළුවන් වෙන්න මොනවද ? හිතට පුළුවන් මොකක්ද හිතන්න ? හිතන්න පුළුවන් වෙන්න, **වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර.** විදපු දේ, හඳුනපු දේ, කල්පනා කරපු දේ සිහිකරන්න පුළුවන් බවක් තියෙනවා සිතේ. දැන් අපිට මෙන්න මෙතන හඳුනාගන්න ඕන. මෙතනදී තමයි අපි නැවත නැවත ආයතනයට එන්න තියෙන ඉඩ හැඳෙන්නේ. නැවත නැවත ආයතන උපදින්න හේතු සකස් වෙන්න මෙතන. යන්ත්‍රය තියෙන්න මෙතන. මෙතන නතර කරන්න නැතුව ආයතන නිරුද්ධ කරන්න බැහැ. සූත්‍රය තියෙන්න මෙතන. අපි කෙලෙසෙන්නේ, කිලුටු වෙන්නේ මෙතන. කුසලයට, අකුසලයට වැටෙන්නේ මෙතන. හැඩැයි අපට තිවෙන්න, මිඳෙන්න තියෙන්නේ මෙතන. ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරයට වඩා කෙලෙසෙන, කිලුටු වෙත තැනත්. කුසලයට, අකුසලයට වැටෙන තැනත්, තිවෙන, මිඳෙන තැනත් මෙතන ම යි තියෙන්නේ. මෙතන හඳුනාගත්තේ හැඟිටුනොත්, කුසලයට අකුසලයට, පිතට, පවට යනව. කර්මයට එනවා. එතන හඳුන ගත්තොත් කෙලෙසෙන්නේ නැතුව කිලුටු වෙන්න නැතුව, පිතටත් පවටත් එන්න නැතුව, කුසලයටත්, අකුසලයටත් පත්තොව් තිවෙන්න තැන පෙන්නවන්න පුළුවන්.

දැන් අපි මෙන්න මෙහෙම බලමු පුංචි නිදර්ශනයක් අරගෙන, අපිට ලෝභ සිත උපදිනව නම්, ද්වේශ සිත උපදිනව නම්, මෝහ සිත උපදිනව නම් උපදින්නේ **දඬින, අහන, දැනෙන, දැනගන්න** වෙලාවේ ද ? එහෙම නැත්නම් ඉන් අනතුරුවද ? කියල හඳුනාගන්න වෙනවා. ඔබ අහල ඇති **පටිග සම්ඵස්ස හා අධිවචන**

සම්ඵස්ස කියල දෙකක්. පටිග සම්ඵස්සයෙන් අධිවචන සම්ඵස්සයට, අධිවචන සම්ඵස්සයෙන්, පටිග සම්ඵස්සයට. පිටතින් ඇතුලට, ඇතුලතින් පිටතට. මාරුවෙහි තමයි මේ ආයතන පවතින්නේ. දැන් අපි බලමු මෙන්න මෙහෙම, දැන් මම තට්ටු කරනවා, ඇඟිල්ලෙන් මේ උපකරණයට. දැන් ගැටෙන කොටම ඔබට මොකක්ද ඇහෙන්නේ ? ශබ්දයක්. දැන් ඔය ශබ්දය ඔබට මිහිරි යි හෝ අමිහිරි යි කියල හෝ හොඳයි, සැපයි කියල හෝ ඒක අහවල් දෙයින් ආපු ශබ්දයක් කියල හෝ ඒක කරදරයක් ය, බාධකයක්ය කියල හෝ කුමන හෝ අදහසක් එතව නම් එන්නේ, ඔය ශබ්දය ඇසෙන මොහොතෙද ? ඊට පස්සෙද ? ඊට පස්සෙ. දැන් අපිට ඉස්සෙල්ල තියෙන්නේ ඇසීමක්. දැන් ඒක ඉවරයි. දැන් අපට මේ ශබ්දය ගැන හිතන්න වෙන්නේ පස්සෙ. දැන් ශබ්දයක් තිබුණ කියල, හොඳයි නරකයි කියල හෝ ඒක මිහිරියි අමිහිරියි කියල හෝ හිතන අවස්ථාවේදී කණක්, ශබ්දයක්, සෝන විඤ්ඤාණයත් තියෙනවද ? නැහැ.

එහෙනම් ශබ්දය නිරුද්ධ වුනාට පස්සෙ තමයි අපි ශබ්දය ගැන හිතල ලෝභ වශයෙන්, ද්වේශ වශයෙන්, මෝහ වශයෙන් අදහස් පහළ කරගෙන තියෙන්නේ. හැම මොහොතකම බලන්න මේ සිදුවීම (ශබ්දයක් කළා) මේ ක්ෂණයෙහි මේක හොඳයි හෝ නරකයි හෝ කියල තීරණය කරන්න බැහැ. මේ මොහොතේ අපි දැනගන්න ශබ්දයක් කියල විතරයි. ඒ ශබ්දය කොහෙන්ද ආවේ ?, කොතනින්ද ආවේ ? කවුද ශබ්ද ඇති කළේ ? ඒක මිහිරිද ? අමිහිරිද ? මේ ඔක්කොම හිතන්න වෙනත් පියවරකදි. එතකොට දැන් හොඳයි අපි ශබ්දය ගැන හිතනකොට ශබ්දයට මොකද වෙලා තියෙන්නේ ? ශබ්දය අනිත්‍ය වෙලා. ශබ්දය ඇතිවීමට හේතු වූ හේතු ධර්මයෝත්, ශබ්දය දැනගත්ත හිතත්, තුනම අනිත්‍යය යි. ගැටුණ හේතු දෙකත්, ගැටීම නිසා ශබ්දය දැනගත්ත හිතත් සියල්ලම ඒ කියන්නේ ඇසීම අනිත්‍යයි. ඇසීම අනිත්‍ය වෙලා, නිරුද්ධ වෙලා. එතකොට ඔන්න අපි හිතනවා, ඒ ශබ්දය නම්, හරි ලස්සන එකක්. හරි මිහිරි එකක්. ඒක කොහෙන්ද ආවේ ? ඒක

තබ්ලාවකින්ද ?, මීගන් එකකින්ද ?, සර්පිනාවකින්ද ? කුමකින්ද ආවේ ? කියල ඒ ශබ්දය ගැන අපි හිතල ලෝභ, ද්වේශ මෝහ ආදිය පහළ කරගන්න කොට ඊට හේතු වෙච්ච හේතු ධර්මයෝ ඉතුරුවක් නැතුවම නිරුද්ධ වෙලා. එහෙනම් දැන් අපි ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ ඇති කරගන්න තියෙන දේකටද ? නැති දේකටද ? නැති දේකට. එහෙනම් දැන් අපි නැති දෙයක් තියෙනවා කියල ඇති කරගත්ත, තියෙනවා කියල හිතෙන් හදාගත්ත දේට කියනවා දෘෂ්ටිය කියල. හිතීන් නැතිදෙයක් තියෙනවා කියල හදාගත්තොත් අපි ඒකට කියනවා දෘෂ්ටියක් කියලා. දැන් හිතීන් ශබ්දය ගැන හිතන්න ශබ්දයක් තියෙනවා කියන දෘෂ්ටියකින්. දෘෂ්ටිගතයකට පැමිණ. ශබ්දයක් ඇත කියන, ශබ්දයක් තියෙනවා කියන වැරදි විශ්වාසයක ඉඳගෙන තමයි ශබ්දය ගැන සිහිකරන්නේ.

එතකොට ශබ්දය හොඳයි හෝ නරකයි හෝ කියල හිතල ඊළඟට අපි නැවත මොකද කරන්නේ ? ඒ ශබ්දය අහන්න ආපසු කණ යොමනවා. දැන් පිටතින් රැවටිලා ඇතුලට එන්නේ. ඇතුලතින් රැවටුනොත් ආපසු අහන්න, බලන්න, දකින්න එළියට එනවා. එතකොට මේ ක්‍රියාවලිය තියෙන තාක් කල් ආයතන නිරුද්ධ කරන්න බැහැ. හොඳයි අපි යම් දවසක අපට පුළුවන් වුනොත් අපි අර එදා කතා කරපු තැන දිට්ඨ, සුත, මුත, විඤ්ඤාත, අහනකොට, දකිනකොට, දැනෙනකොට, දැනගන්නකොට මොකක්ද වෙන්නේ ? දැන් හොඳට ඇස් දෙක පියාගෙන මනස දිහා බලාගෙන හිටියොත් පෙනේවි. (ශබ්දයක් කළා) දැන් යමක් හරියට හිතනවා නම් අපට හිතන්න තියෙන්නේ මොකක්ද ? ශබ්දයක් ඇතිව නැතිව ගියා. ඇසීමක් ඇතිවුනා, ඒ ඇසීම හේතු නිසා හටගත්තා. හේතු නිරෝධයෙන් නිරෝධ වුනා. එහෙම හිතුවොත් අපට ශබ්දය හොඳයිද ? නරකයිද ? කියල හිතන්න දෙයක් නැහැ ශබ්දය නැතුව ගියා. දැන් අපි ඒ දැක්මේ නොහිටියොත් අපිට ශබ්දයක් තියෙනවා, හිතන්න අරමුණක් ලැබිල තියෙනවා. දැන් එතන ශබ්ද රූපයක් තියෙනවා, ශබ්ද රූපය අරමුණු කරන හිතක් තියෙනවා. ඒ නිසා ඇතිවෙච්ච ස්පර්ශයක්

තියෙනවා, ස්පර්ශයෙන් විඳින, හඳුනන, කල්පනා කරන, දැනගන්න බවකුත් තියෙනවා. එතකොට දැන් මොකක්ද මේ හටගෙන තියෙන්නෙ ? **සංඛිත්තේන පංචඋපාදානස්කන්ධයා දුක්ඛා** මෙතන නැද්ද පංචඋපාදානස්කන්ධයක් ? තියෙනවා. එහෙනම් බුදුරජාණන් වහන්සේ පංචඋපාදානස්කන්ධය දුකයි කීවා. හොඳයි අපි මොහොතක් බලන්න, මේ මනෝ සම්ප්ප්පයෙන් අධිවචන සම්ප්ප්පයට එන මේ උපදින හැම එකක්ම නිරෝධයට බැලූවොත් හොඳයි. එහෙම නැති හැම වෙලාවකම අපිට මොකක්ද කරල තියෙන අලාභය කියල බලන්න.

මෙන්න මෙතන හොඳට හඳුනාගත්තොත්, තේරුම් ගත්තොත් සියළු ආයතන දැන් නිරුද්ධ කරල පොඩ්ඩක්වත් කෙලෙස් නැතුව, කිලිටි නැතුව, නිකෙලෙස්ව දැන් ඉන්න පුළුවන්. රහත් වෙලත් නැහැ. රහත් නොවීම මේ මොහොතේම පුළුවන් කෙලෙසෙන්නේ නැතුව ඉන්න. කිලුටු වෙන්නෙ නැතුව ඉන්න. දැන් කෙලෙසෙන්නෙ, කිලුටු වෙන්නෙ නැත්නම්, ධ්වටෙන්නෙ නැත්නම් ආයතන උපදින්න තියෙන ඉඩක් නැතිව යනවා. ඉතින් මේක වැඩි වෙලාවක් ඕන නැහැ, ටික වෙලාවක් හරි පුළුවන් නම්, එහෙම මොහොතක් හරි ඉන්න පුළුවන් නම් මේ පිවිතයේ ලබන ලොකුම ලොකු ජයග්‍රහණය වේවි.

ඉතින් ඒක හොඳට හඳුනාගන්න, ඇසට යම් රූපයක් ගැටුනහම දැකීම කියන අවස්ථාවෙන් අනතුරුවත් අපට ඔය ශබ්දයක් ඇහුන වගේම රූපය ගැන හිතනව නම්, හිතන්නෙම නැතිවෙව්ව දෙයක් ගැන. ඇසීමක් වුනා නම් අපි ඇසීම ගැන හිතන්නෙ ඇසුණු දේ නිරුද්ධ වුනාට පසුව. කණ, නාසය, දිවට, කයට දැණුන දෙයක් ගැන, හොඳ නරක වශයෙන් හිතන්නෙ දැණුන දෙය නිරුද්ධ වුනාට පස්සෙ. දැකීම කියන්නෙ ඇසත්, රූපයත්, වක්ඛු විඤ්ඤාණයත් ඇතිකල්හී. දැන් අපි දැකපු දේ ගැන හිතනකොට, දැන් ඇසත්, රූපයත්, වක්ඛු විඤ්ඤාණයත් නොවෙයි තියෙන්නෙ, **මනෝ ධාතුවත්, ධම්ම ධාතුවත්**. එතකොට දැන් අපි මෙතන හඳුනාගත්තොත් දැන් තියෙන්නෙ මොකක්ද කියල

හඳුනාගත්තොත්, දැන් ඔන්න අපට කියන්න පුළුවන් ඇස අනිත්‍ය යි කියල. රූපය අනිත්‍ය යි, වක්ඛු විඤ්ඤාණය අනිත්‍ය යි. වක්ඛු සම්ප්ප්පය අනිත්‍ය යි. වක්ඛු සම්ප්ප්පයෙන් හටගත්ත වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරයෝ අනිත්‍ය යි. ඇසි අනිත්‍ය යි කියන්නෙ දැන් දැකල. දැන් දන්නවා දැන් තියෙන්නෙ මනායතනය, ධම්මායතනය කියල දන්න නිසා. එතකොට එහෙම නම් පෙර හටගත්ත දේ. එහෙනම් දැන් දන්නවා අතීතයෙන් යමක් මෙතනට ආවෙත් නැහැ. දැන් ඇස, රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤාණය එතනම නිරුද්ධ වෙලා. එතනින් මෙහාට මොකුත් ආවේ නැහැ.

එහෙනම් දැන් තියෙන්නෙ මොකක්ද ? ඉබේ හටගත්තද ? **අහේතුක අප්පත්තකවාදයක්** නෙවෙයි මේක. හේතුවක් නැතුව ඉබේ හටගන්නෙ නැහැනෙ. එහෙනම් දැන් යමක් හටගත්ත නම් හටගත්තෙ කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන්. කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත බව දකින්න බැරිවුනොත් ඊළඟට එකතු වෙනවා අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යය. ඒකත් දකින්න බැරිවුනොත් ඊළඟට පවතින්නෙ තණ්හාව. ඔන්න අපි කියන්නෙ ඔය සම පනස් ලක්ෂණ කියල. ඒක එන්නෙ මෙතනින්. දැන් අපට පුළුවන් නම් (ශබ්දයක් කළා) ශබ්දයක් ඇතිවුනා. හේතු ගැටීම නිසා ඇසීමක් ඇතිවුනා. හේතු නිරෝධයෙන් එය නිරුද්ධයි නිරෝධයට බැලූවොත්,

දැන් අපි නිරෝධයට බලන අවස්ථාවේ ඇසීම ඇත්තටම නිරුද්ධ වෙලානෙ. දැන් අපි ඒක නිරෝධ යි කියල බැලුවත්, හොඳයි, ලස්සන යි කියල බැලුවත් බලන අවස්ථාවෙන්, සිහිකරන අවස්ථාවෙන් කණත්, ශබ්දයත්, සෝක විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධයි. එතකොට දැන් අපි **මනෝ ධාතුවේදී, මනෝ ධාතු සම්ප්ප්පයේ දී** මේ හටගන්නෙ දුක යි කියල නුවණින් දැක්කොත්, එතන උපාදාන නොවුනොත්, එහෙනම් නැවත ආයතනයක් උපදින්න හේතු නැහැ. **මනෝ ධාතුවත්, ධම්ම ධාතුවත්** ගැටිල දැනගන්නවා. දැනගන්නෙ මොකක්ද හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධ වුනා කියලා. නිරෝධය පිළිබඳව දැනගත්ත විඤ්ඤාණයක් හටගත්තා. එතකොට ඒ **තිරෝධ විඤ්ඤාණය, කර්ම රහිත විඤ්ඤාණයට**, ප්‍රතිෂ්ඨාවක්

නැහැ, පිහිටීමක් නැහැ. විඤ්ඤාණය වැඩෙන්නෙ කොතනද ? විඤ්ඤාණය ධීගි. විඤ්ඤාණය වැඩෙන්නෙ වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර මත. මේ පොළොවේ. විඤ්ඤාණ බිජය පැළවෙන්නෙ. ඒ පැළය වැඩෙන්නෙ තණහාවේ දිය ලැබුනොත් දැන් විඤ්ඤාණය අපි දැනගත්ත, මේ වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරයෝ අනිත්‍ය යි කියලා, විඳල, හඳුනලා, කල්පනා කරලා. දැන් විඤ්ඤාණය පිහිටියා නමුත් තණහාවේ දිය එන්නෙ නැහැ, ඇයි අපි දන්නව නිරුද්ධ වෙච්ච එකක්. එහෙනම් ආපසු ආයතනයක් උපදින්න හේතු නැහැ. මෙන්න මෙතන සිහි නුවණින් එළඹ සිටින්න අපට පුළුවන් වුනොත් සළායතනයම නිරුද්ධ කරල, එල සම වතක මේ පීචිතයේම සියලු කෙලෙස් තසල අරහත් ඵලයට පත්වෙන්න පුළුවන්කම භයෙනවා මේ තැන හඳුනාගත්තොත්. ඉතින් මෙන්න මේ දෙපළ සමට විපස්සනා වශයෙන් ඇසුරු කරනව නම්, හඳුනා ගන්න මහත්සි ගන්නව නම්, ඔන්න අපි දැනගත්තොත් මේක මෙහෙම යි කියල **සත්‍ය ශාසනය**, ඒක එහෙම නේද කියල ඊළඟට අපට තියෙනවා **කාත්‍ය, කාත**. මේ **ත්‍රිපරිවර්ටිය** දොළොස් ආකාරයකින් සම්පූර්ණත්වයට පත්වෙන කොට අපේ කටයුතු නිමාවට යාවි.

ඉතින් එහෙම නම් මෙන්න මේ වැඩපිළිවෙල තවදුරටත් හොඳට අනුගමනය කරන්න, හොයල බලන්න. මේ ටික තේරුම් ගත්තට පස්සෙ ඔබ බණ අහන්න අවශ්‍ය නැහැ. ඔබට බණ කීව යුතුද නැහැ අපි. මෙව්වරයි අහගන්න තියෙන්නෙ සත්‍ය, මේක දැනගත්ත නම්, දැන් කෘත්‍ය තියෙන්නෙ තමන් සතුව. මේ ටික මේ ආකාරයෙන් නැවත නැවත බලන්න. අර ආයතනය බිඳෙන කොට උපදින මනෝ ධාතුව පිළිබඳව හොඳට හඳුනාගන්න බලන්න. දැන් අපට ශබ්දය ඇහෙන කොට, ඒ ඇසෙන අවස්ථාව එකක්. ශබ්දය ගැන හිතන මෙනෙහි කරන අවස්ථාව අනෙකක් බව හොඳටම පැහැදිලි වෙනවා. ශබ්දය හොඳයි හෝ නරකයි හෝ සිහිකරන බව සිතේ ක්‍රියාවක්. ඒ **සිහිකරන අවස්ථාවේ සිහිකරන්නෙ මොනවද ? වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර**. ඒ සිහිවෙන, සිහිකරන, අරමුණුවෙන

වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරයන්ගේ හැඳිනීම දැනීම ප්‍රකට කරගත්ත තරමට කෙලෙසුන් කෙරෙන් වෙන්ව සිත, නුවණ වඩන්න පුළුවන් වේවි. ඒ නිසා නිදර්ශන අරගෙන බලන්න දැකීම. **බාහිය චාරුවරිය** හාමුදුරුවෝ රහත් වෙන්නෙ ඔය දැක්මෙන්. දැකීම, දැකීම පමණක් වෙන්න ඕන. දැකීම, දැකීමක් වුනා නම් දැකපු දෙයක් ගැන හිතන්න ඉඩක් නැහැ. දැකපු දේ ගැන හිතනව නම් හිතන්න තියෙන්නෙ එකයි. මොකක්ද ? දැකපු දේ නිරුද්ධ වුනා කියල. හේතු ඇති කල්හි දැකීමක් ඇතිවුනා, ඇසත්, රූපයත් ඇති කල්හි. ඇසත්, රූපයත් වෙන් වෙනකොට දැකීම නිරුද්ධ වුනා. දැන් ඒක සංකල්පයක් නොවෙයි. බුදු දහමෙ යථාර්තය චිත්තනයෙන් තොරයි. දැන් හිතන්න ඕනද ?

දැන් මේ දහම දැනගත්ත කෙනෙකුට කණත්, ශබ්දයත්, සෝන විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධයි කියල කියන්න හිතන්න ඕනද ? දැන් පටතින මනෝමය අවස්ථාව දැන් හඳුනනව නම් අමුතුවෙන් එයා හිතුවත් නැතත් එයාට දැන් ප්‍රත්‍යක්ෂයි නේද ඇසීමක් තිබුණ නම් ඒක නිරුද්ධයි කියල. එහෙනම් එයා දන්නව, අතීතයේ හටගත්ත දේ අතීතයේම නිරුද්ධයි. එහෙනම් දැන් හිතෙන් හදාගත්ත දෙයක් තියෙනවා. හිතෙන් හදාගත්ත දෙයක් නම් ඒ දුක. එහෙනම් දුක දුක හැටියටම දැක්කොත් දුක මෙනතම නිරුද්ධ වේවි. දුකෙහි නොඇලීමෙන් දුක නිරුද්ධ වෙනවා. දුක නිරුද්ධ වෙනව කියන්නෙ එතකොට මොකක්ද ? අර සංඛත, අසංඛත කතාව මෙනතටත් සාධාරණයි.

දැන් ඔබට ශබ්දයක් ඇහුනාම ඔය හිතන මෙනෙහි කරන අවස්ථාව නැතිකරන්න බැහැ. මේ සිද්ධිය වුනොත් මේ සිද්ධිය වෙනවා ම යි. ඒක තමයි **චිත්ත නිශාමය** කියන්නෙ. ඔබට පුළුවන්කමක් නැහැ හිතන අවස්ථාව නවත්වන්න. ඇසීමක් වුනොත්, ඇසීම ඇසුරු කරගෙන මනෝ ධාතුවේ අධිවචන සම්පස්සයේ හටගැනීමක් වෙනවා. ඒක නවත්වන්න බැහැ. එතනදී තියෙන්නෙ, ඒ කර්මය ඇත්නම් විපාකයක් තියෙනවා. එතකොට එතනදී විපාකය, විපාකයක් හැටියට අවසන් වෙන්න දුන්නොත්

හරි. විපාකය අලුත් කර්මයක් කරගන්නොත් ? දැන් අපට තියෙනවා අතීත කර්ම නිසා වර්තමාන විපාක. අතීත හේතු නිසා වර්තමාන ඵල. හේතු - ඵල. ඊළඟට ඵල- හේතු. ඊළඟට හේතු-ඵල. අතීත හේතු ඇත්නම් වර්තමාන ඵලය හටගන්නවා. වර්තමාන ඵලය, වර්තමාන හේතුවක් බවට පත් කරගන්නොත් අනාගත ඵලයකුත් ලැබෙනවා. දැන් අතීතයේ කර්මය, මේ ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය කියන මේවට කියනවා පුරාණ කර්ම කියලා. කර්මයෙන් හදාගත්ත දේ මේ.

ඒ නිසා ධර්මයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ උගන්වනවා, "මහණෙනි ඇස පුරාණ කර්මයක්." දැන් මේ පුරාණ කර්මයෙන් අපි හදාගත්ත හේතුව මේ. ඒ හේතුව ඇති නිසා බාහිර අරමුණු ගැටෙනවා. ගැටෙන නිසා දැකීම, ඇසීම, දැනීම, දැනගැනීම ඇතිවෙනවා. එතකොට ඇතිවෙන කොටම අර කියන **මනෝ ධාතුවේ ක්‍රියාවලියත්, මනෝමය ක්‍රියාවලියත්, අධිවචන සම්ඵස්සයත් සිද්ධ වෙනවා.** එතකොට මේ හේතු නිසා හටගත්ත ඵලය එතන. දැන් හටගත්ත දේ නිරුද්ධ වෙන්න ඇරියොත්, හේතු නිරෝධයෙන්, හටගත්ත දේ එතනම නිරුද්ධයි කියල බැලුවොත්, හේතු නිසා හටගත්ත ඵලය හේතු නිරෝධයෙන් නිරෝධයටම ගිහිල්ල. එහෙත් දැන් අපි හටගත්ත ශබ්දය නිරෝධයට ගියා. අනේ ඒ ශබ්දය නම්, හොඳ එකක්, මිහිරි එකක් කියල විපාකයට මෙනෙහි කිරීමක්, **අයෝනිසෝමනසිකාරය** භාවිතා කළොත් මොකක්ද වෙන්නේ ? ඵල - හේතු. අතීත හේතු නිසා හටගත්ත වර්තමාන ඵලය නැවත හේතුවක් බවට පත්කරගෙන. ඵල- හේතු සන්ධියක්. හේතු ඇත්නම් අනාගත ඵලයකුත් තියෙනවා.

ඒ කියන්නේ ආපසු ඇස උපදින්න ඕන. දැක්ක දේ ආපසු බලන්න ඇස අරිනවා. ඇහුව දේ තියෙනව කියල ගත්තහම අපි ඇසු දේ අහන්න නැවත කණ විවර වෙනවා. එහෙත් අපි කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් දැකීම, ඇසීම, බැලීම, දැනගැනීම ඇතද, එහි නිරෝධය බලනව නම්, දකිනව නම් ඔන්න අපි දුක දකිමින්, සමුදය ප්‍රභාණය කරමින්, නිරෝධය සාක්ෂාත් කරමින්, මාර්ගය වඩනවා. මෙතන

හොඳට දැන හඳුනාගෙන කල්පනාවෙන්, නිදර්ශන සහිතව බලන්න. ඇසට ගැටෙන අවස්ථාව, කණට, නාසයට, දිවට, ශරීරයට ගැටෙන අවස්ථාව. ශබ්දය සිදුවීම වගේ අපි හිතන්න. නාසයට එකවර සුවඳක්, යමක් එකවර ලං කලා. ඒ එක්කම ඒක ඉවත් කරගත්තා අපි. දැන් නාසයට සුවඳ ගැටෙන මොහොතේම දැනීමක් තිබුණා. හැබැයි දැන් එක ක්ෂණයයි නාසයට ලං කළේ. දැන් එහෙනම් නාසයත් සුවඳත් වෙන්වෙන කොටම සාණ විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධයි. එතකොට දැන් සුවඳ ගැන හිතනව නම්, ගඳ ගැන හිතනව නම් අපි හිතන්නෙම එතකොට මැරීවිච දෙයක් පිළිබඳව. මැරුණු දෙයක් තියෙනව, ඉන්නව කියල හිතාගෙන. එතකොට මේකට කියන්නේ මොකක්ද ? **ශාස්වත දෘෂ්ටිය.** මේ ශාස්වත දෘෂ්ටිය දුරුවෙන විදිහටයි බලන්න ඕන. ශාස්වත, උච්ඡේද දෘෂ්ටිය දුරුවෙන විදිහට මෙතන බැලුවොත්, ඒ දෘෂ්ටිගත නිරෝධය තමයි අපේ ගමනේ නිමාව වෙන්නේ.

ඉතින් ඒ විදිහට කයට යමක් හිතන්න. අපි එකවරක් යමකින් ඇත්තොත්, තට්ටු කළොත්, ඒ ස්පර්ශයත් එක්කම, ගැටීමත් එක්කම දැනීමක් තියෙනවා. ඒක එක් ක්ෂණයක සිදුවීමක්. දැන් අපි ඒ ගැටුනේ මොකක්ද?, කවුද ඇත්තේ ? සතෙක්ද, සර්පයෙක්ද, වෙනත් දෙයක්ද ?, මිහිරි එකක්ද, අමිහිරි එකක්ද ? කුමක් හෝ වශයෙන් අරගෙන හිතන්නේ අර අවස්ථාව නිරුද්ධ වුනාට පස්සෙ තේද ? එතකොට කයත්, පොට්ඨබ්භයත්, කාය විඤ්ඤාණයත්, කාය සම්ඵස්සයත්, කාය සම්ඵස්සයෙන් හටගත්ත වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරයෝද හටගත් තැනම නිරුද්ධ වෙලා තේද ? එහෙනම් ඒව නිරුද්ධ වුනා නම් දැනීම දැනීමකින් අවසන් වුනා නම්, එහෙනම් දැන් මොනවද හිතන්න තියෙන්නේ ? ඒක මිහිරියි හෝ අමිහිරියි කියල හිතනව නම්, ඒක සුවපහසු එකක්, අපහසු එකක්, දුක් පහසක් කියල හිතනව නම්, ඉතින් ඒකට කියන්න වෙන්නේ දෘෂ්ටිගතයක් කියලමයි. දැන් මෙන්න මේ දෘෂ්ටියට අපි හැම තිස්සෙම වැටෙනවා. වැටෙන දෘෂ්ටිය නිරෝධ කරන්න ඕන. වැටෙන දෘෂ්ටිය නිරෝධ කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ අපි බැලුවොත්

තමයි අතීතයේ හටගත්ත මේ කාය පහස දැන් නිරුද්ධ වෙලා. දැන් එහෙනම් මේ හොඳයි හෝ තරකයි හෝ, පහසුයි හෝ අපහසුයි හෝ කියල හිතන්නෙ හිතෙන්ම හදාගත්ත දෘෂ්ටිවාදයක් තේද මෙනත ඇත්තෙ කියල. මෙනත පුළුවන් තරම් හඳුනාගන්න බලන්න. එය හඳුනාගන්න උත්සාහවත් වෙනකොට අපට සමස්ත ප්‍රතිපදාවක් ගොඩ නැගෙව්, මෙනත මේ විදිහෙන් බලන්න යන කෙනාට මේක මහා දුකක්. නැවත නැවත ඉවරයක් නැතුව මේ ආයතනයන්ගේ ගැටීමෙන් අනතුරුව මේ ධර්මායතනය පහළ වෙනවා. එතකොට දැන් දැකපු, අහපු, දැනුන දැනගත්ත දේ තමයි මේ එන්නෙ.

එතකොට දැන් එයාට තේරෙනවා, එහෙනම් ඇස අසංවර වූ නිසා, කණ, නාසය, දිව අසංවර වූ නිසා මේ විවිධ අරමුණු නැවත මේ සිහියට, මතකයට එන්නෙ කියලා. අන්න සංවරභාවය, සීලය පිළිබඳව අවශ්‍යතාවය දැනෙව් එතකොට. **දිට්ඨිංච අනුපගමීම සීලවා** දෘෂ්ටියකට නොවැටුණු සීලයක් හම්බවෙව් එතකොට. එතකොට එයාට සීලය ඕන වෙන්නෙ කර්මයක් කරගෙන සැප විපාක, මතු දේව සැප, මිනිස් සැප ලබන්න නොවෙයි. එයාට සීලය ඕන වෙන්නෙ දැන් එයා දන්නවා, සිල්වත් නොවීමේ විපාකය මොකක්ද කියල දැන්. මේ ධර්මායතනය හැටියට එන්නෙ මොනවද කියල දන්නවා. එතකොට එයාට **හික්මීම, සංවරකම, ඉවසීම, පරිවර්ජනය, විකේදනය, භාවනාව**. අර **සබ්බාසව සුත්‍රයේ** කියන වැඩපිළිවෙල එහෙම පිටින්ම මෙනත් එකතු කරගත්තාම සමස්ත ප්‍රතිපදාව අපට සකස්වෙනවා මෙන්න මේ ප්‍රතිපදාව තුල තමයි අපට **සම්මා විමුක්ති, සම්මා ප්‍රඥා** කියන තැනින් මේ ගමන් මඟ, වැඩපිළිවෙල අවසන් කරන්න පුළුවන්කම තියෙන්නෙ.

එහෙම නම් දැන් පැහැදිලියි මේ කතා කළ දේ, කතා කළ කරුණු පිළිබඳව. දැන් ඔබ මේ කතා කළ ටික තුළ තේරුම් අරගෙන තියෙන්න ඕන අපි කරන්න ඕන මොකක්ද කියලා. අපි ඒ අවසාන වශයෙන් කතා කළ ටික අතහැරියත්, දැන් ඔබට ප්‍රතිපදාවක් තියෙනවා, මාර්ගයක් තියෙනවා, මොකක්ද ? දුක පිරිසිදු දකින්න.

දුක දුක හැටියට දකින්න. ඇස උපන්න නම්, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, කියන මේ ආයතන උපන්න කියල කියන්නෙ දුකේ හටගැනීමම තේද කියල, දුකක්ම තේද කියල පසක් කොට බලන්න නිරතුරුව උත්සහවත් වෙන්න. නිරන්තරවම එහෙම උත්සහවත් වෙනකොට ඔබට තේරෙනව එය ඇත්තක්ම බව. එතකොට ඔබට මේ ආයතනයක් උපදනව කියන එක හරි අමාරු දෙයක් වෙනවා. විනීතකම, සංවරකම ස්වභාවයෙන් ගොඩනැගෙන්නෙ එතකොට. ඇතුලතින් එන සංසිද්ධි වෙන්නෙ එතන. ඉතින් ඒ නිසා හොඳට හැම අවස්ථාවකම මේ වැඩපිළිවෙල අත්දකින්න ඕන. එහෙම අත්දකින කොට දැන් ඔබට දුක පසක් වෙනවා. මෙතෙක් කල් දුකෙහි තිබුණේ ඇලුම් කරන බව. දුකෙහි කළකිරිව කියල කියන්නෙ සමුදය ප්‍රභාණය වෙනවා. සමුදය ප්‍රභාණය කරනවා කියන එකමයි, **තිරෝධය සාක්ෂාත් වෙනව කියන්නෙ.**

එහෙනම් ඔබ චතුරාර්ය සත්‍ය වඩනවා මේ වැඩපිළිවෙල අනුගමනය කරනකොට චතුරාර්ය සත්‍ය වඩනවා මේ වැඩපිළිවෙල ආරම්භ කළොත්. අපි ඒ පිළිබඳව විවිධ වූ උපදේශ, නිදර්ශන අරගෙන කතාකරන්න පුළුවන් මේ ධර්ම න්‍යාය තව තවත් පැහැදිලි කරගැනීම සඳහා මේ තමන්ගේ අත්දැකීම් එක්ක, තම තමන්ගේ පෞද්ගලික අත්දැකීම් එක්ක. ඒ නිසා මේ බාහිර ආයතනයන් පිළිබඳව,

මේ දුක් වශයෙන් බලන හැම වෙලාවකම, ඇසට යම් අරමුණක් ගැටුන නම් ඒ අරමුණු ගැටීම නිසා ජාති දුක, ජරා දුක, ව්‍යාධි දුක, මරණ දුක උපන්නාද ? ඇසත්, රූපයත් ගැටෙනකොට ඒ දුක උපදින්නෙ කොහොමද ? ශෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස්. ඒ දුක තුළපදින්න මේ ඇස පරිහරණය කරන්න ක්‍රමයක් නැද්ද ? පර්යේෂණයක් තියෙන්නෙ කරන්න. ඇසට අරමුණක් ගැටුනහම ඒ ගැටෙන අරමුණ ප්‍රිය වූ, මනාප වූ දෙයක් වුනොත් **ඉට්ඨා, ඛන්ථා, මනාපා, පියරූපා, කාමුපසංහිතා, රජනියා**. ප්‍රිය වූ, මනාප වූ දෙයක් වුනොත් ලෝභ සිත උපදිනවා. **අභිට්ඨා, අඛන්ථා, අමනාපා**. අනිෂ්ඨ වූ, අකාන්ත වූ, අමනාප වූ, අරමුණක් වුනොත් ද්වේශ සිතද

උපදිනවා. ඊළඟට සැප වූ, ප්‍රිය වූ අරමුණක් හටගත්තොත් සැප වේදනාවක් ඇතිවෙනවා. අකමැති වූ, අමනාප වූ අරමුණක් නම් ගැටුනේ දුක් වේදනාවක් ඇතිවේවි. කැමතිද නොවූ, අකමැතිද නොවූ අරමුණක් ගැටුනොත් අදුක්ඛම සුඛ වේදනාවක් හටගන්නවා. දැන් බලන්න ඕන වේදනා පච්චයා තණ්හා. දැන් මේ ධර්මය පටිච්ච සමුප්පාදයටත් සසඳන්න, ගලපන්න පුළුවන් වතුරාර්ය සත්‍යයට වගේම ධර්මය හොඳට අහන්න, අහන ධර්මය හොඳට දරාගන්න, අනුගමනය කරන්නට පෙර වතුරාර්ය සත්‍යයේ බහාලන්න, ඒ කියන්නෙ ඒ සූත්‍රයේ බහාලන්න. **වතුරාර්ය සත්‍යයට ගැලපෙනවද කියල බලන්න. රාග විනය, ද්වේශ විනය, මෝහ විනය, රාග, ද්වේශ, මෝහ දුරුවෙන බවකුත් ඇද්ද කියල බලන්න එපමණක් මදි. ධර්මය හා සසඳන්න. පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයට සැසඳෙනවද, ගැලපෙනවද කියල බලන්නත් ඕන.**

දැන් බලන්න ඇසට අරමුණක් ගැටෙනව කියනකොට අපි කියමු ස්පර්ශ කියල. **චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගත්ත, ඵස්ස පච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදාන, උපාදාන පච්චයා භව, භව පච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරා මරණ, සෝක පරිදේව, දුක්ඛ දෝමනස්සය, උපායාස මේ දුක් හටගැනීම.** එස්ස නිරෝධා - වේදනා නිරෝධෝ, වේදනා නිරෝධයෙන් - උපාදාන නිරෝධයි, උපාදාන නිරෝධයෙන් - භවය නිරෝධයි. භවය නිරෝධයෙන් - ජාති නිරෝධයි. ජාති නිරෝධයෙන් - ජරා මරණ, සෝක පරිදේව, දුක්ඛ දෝමනස්සයෝ නිරෝධයි.

දැන් අපි ඇසට ගැටෙන කොට, චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන්, සෝත, ඝාණ, පීච්ඡා, කාය, මනෝ සම්ඵස්සයෙන්, ඵස්ස පච්චයා වේදනා. ස්පර්ශය ඇති කල්හි අරමුණ ප්‍රිය එකක් වුනොත් සැප වේදනාව. අප්‍රිය වුනොත් දුක් වේදනාව. මධ්‍යස්ථ වුනොත් උපේක්ෂා වේදනාව. තුන් වේදනාව ඇති කල්හි වේදනාවට තණ්හා කරන බව එනවා.

වේදනාව ඇතිකල්හි තණ්හාව - තණ්හාව ඇතිකල්හි උපාදානය, උපාදානය ඇතිකල්හි භවය - භවය ඇතිකල්හි දුක් හටගැනීම.

දැන් යම් මොහොතක චක්ඛු, සෝත, ඝාණ, පීච්ඡා, කාය, මනෝ සම්ඵස්සයෝ පහළවෙලා ඒ ස්පර්ශය ඇතිකල්හි සැප හෝ දුක් හෝ අදුක්ඛම සුඛ හෝ වේදනාවන්ගේ හටගැනීම, ඇතිවීම නවත්වන්න, වලක්වන්න පුළුවන් කෙනෙක් මේ ලෝකයේ නැහැ. ගැටුනොත් යම් අරමුණක් ඒ ගැටුණු අරමුණ අනුව සැප වේදනාව හෝ දුක් වේදනාව හෝ අදුක්ඛම සුඛ, උපේක්ෂා වේදනාව හෝ හටගන්නවා ම යි. එතකොට දැන් ඒක වලක්වන්න බැහැ. හැබැයි වේදනා පච්චයා තණ්හා කියන තැන පවත්වන්නත් පුළුවන්, නොපවත්වන්නත් පුළුවන්. වේදනාව ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් තණ්හාව ඇතිවෙන්න ඉඬදෙන්නත් පුළුවන්, වේදනාව ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් තණ්හාව නිරුද්ධ කරන්නත් පුළුවන්. ස්පර්ශ වුනොත් වේදනාව නවත්වන්න කාටවත් බැහැ.

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේට, මහරහතන් වහන්සේලාට කාය ස්පර්ශයෙන් දැඩි වූ, දුක් වූ වේදනාවල් ආව බව ජේතවනෙ ධොජ්ඣංග සූත්‍රවල එහෙම නේද? සමහර භාමුදුරුවෝ නම් බෙල්ලක් කපාගත්තා. ජන්ත භාමුදුරුවෝ, ගෝධික භාමුදුරුවෝ, චක්කලී භාමුදුරුවෝ වේදනාව දරාගන්න බැරුව, තමුත් රහත් වෙනවා. ඒ වුනත් වේදනාව දරාගන්න බැරුව උත්වහන්සේලා ගෙල සිඳගන්නවා. ඒ අවස්ථාව අරමුණු කරගෙන රහත් වෙනවා. ඒ තරම් නුවණක් ඇතිවත්. එතකොට වේදනාව නවත්වන්න පුළුවන්කමක් නැහැ. අධික වේදනාව තියෙනවා. හැබැයි ඒක සංසිදුවගන්න අවස්ථා තියෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ සමාපත්ති බලයෙන් රෝග තත්වයන් යටපත් කරගත්තා. නිරෝධ සමවත හැර නවත්තවන්න බැහැ, එල සමවතක් හැර. එහෙත් වේදනාවට අනුරූපීව හටගන්න තියෙන තණ්හාව නිරුද්ධ කරන්න පුළුවන්. ඒක නිරුද්ධ කරන්නෙ කොහොමද ? සැප වේදනාව, දුක් වේදනාව, අදුක්ඛම සුඛ වේදනාව හටගන්නෙ කොහෙත්ද ? ස්පර්ශයෙන්. ඇසත්, රූපයත් ගැටීම නිසා සැප වේදනාව

හටගන්න පුළුවන්. ඇසත්, රූපයත් ගැටීම නිසා දුක් වේදනාවත් හටගන්න පුළුවන්. ඇසත්, රූපයත් ගැටීම නිසා අදුක්ඛම සුඛ වේදනාවත් හටගන්න පුළුවන්. එතකොට ඇසත්, රූපයත් වෙන්වෙනකොට සැප, දුක්, උපේක්ෂා වේදනාවට මොකද වෙන්නේ ? නිරුද්ධ වෙනවා.

දැන් අර ඉස්සෙල්ලා ගත්ත න්‍යාය බලන්න. කණත්, ශබ්දයත්, සෝත විඤ්ඤාණයත් එක්ක අපට මිහිරි කියන සැප වේදනාවත් එන්න පුළුවන්, උපදිනවා. ඇහුණ ශබ්දය කණත්, ශබ්දයත්, සෝත විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධ වුනත්, ඒකට ලැබෙන ස්පර්ශය නිසා හටගන්න ප්‍රතිඵලය තමයි වේදනාව. **එස්ස පච්චයා වේදනා** අර දෙවෙනි අවස්ථාවේ සැප සහගත බවක්, දුක් සහගත බවක්, උපේක්ෂා සහගත බවක්, ඇතිවෙන්න පුළුවන්. එතකොට දැන් අපි දන්නවා නම්, අර ධර්ම න්‍යායත් එක්ක මේ ඇතිවෙච්ච සැප වේදනාව, එක්කු සම්පස්සය නිසා. දැන් ඇසත්, රූපයත්, එක්කු විඤ්ඤාණයත්, එක්කු සම්පස්සයත් නිරුද්ධයි.

එතකොට අපි මොකක්ද දකින්නේ ? සැප වේදනාවක් හටගත්තා, සැප වේදනාවට හේතු වූ ධර්මයෝ නිරුද්ධයි. සැප වේදනාවේ රාගානුසය තියෙනවද ? සැප වේදනාවේ රාගානුසය දුරුවෙනවා. දුක් වේදනාවක් හටගත්තා, දුක් වේදනාවද හේතු සහිතයි. දැන් ඇසත්, රූපයත්, එක්කු විඤ්ඤාණයත්, එක්කු සම්පස්සයත් නිරුද්ධයි. එහෙනම් මේ හේතු ඇතිකල්හී හටගත්ත දේ, හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි. දැන් දුක් වේදනාවේ පටිඝානුසය තියෙන්න පුළුවන්ද ? එයා දැක්කේ වේදනාවේ අනිත්‍ය. අදුක්ඛම සුඛ වේදනාව ඇතිවුනා, අදුක්ඛම සුඛ වේදනාව මේ හේතු නිසා. ඇසත්, රූපයත්, එක්කු විඤ්ඤාණය, එක්කු සම්පස්සය නිරුද්ධයි. හේතු ඇතිකල්හී හටගන්න වේදනාව හේතු නිරෝධයෙන් නිරෝධයි. එහෙනම් දැන් උපේක්ෂා වේදනාවට හේතු වූ ධර්මයෝද නිරුද්ධයි. ඒවා නිරුද්ධ වෙනකොට මේවාද නිරුද්ධයි. එතකොට එතන අදුක්ඛම සුඛ වේදනාවේ අවිජ්ජානුසය දුරුවෙනවා. **සැප වේදනාවේ රාගානුසය, දුක් වේදනාවේ**

පටිඝානුසය, අදුක්ඛම සුඛ වේදනාවේ අවිජ්ජානුසය, මේ රාග, ද්වේශ, මෝහ. එතකොට මෙහෙම බැලුවොත් රාග, ද්වේශ, මෝහ දුරුවෙනවද ? දුරුවෙනවා. එතකොට සැප වේදනාව, දුක් වේදනාව, අදුක්ඛම සුඛ වේදනාව අනිත්‍ය යි කියල දැක්කොත්, ඒ අනිත්‍ය වූ වේදනාවට තණ්හාවක් හටගනීද ? නැහැ. **එහෙනම් තණ්හාව නිරුද්ධ වෙන්න ඕන. තණ්හාව නිරෝධයෙන් උපදාන නිරෝධ වෙන්න ඕන. උපදාන නිරෝධයෙන් හව නිරෝධයි. හව නිරෝධයෙන් ජාති නිරෝධයි. ජාති නිරෝධයෙන් ජරා මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් ධොමසස් නිරෝධයි.**

එහෙනම් දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මහෝපදේශවලට පොඩ්ඩක්වත් නොගැලපෙන බවක් නැහැ මේ දේශනාවේ. එහෙනම් අපිට අනුගමනය කරන්න ආපසු පර්යේෂණයක් කරන්න අවශ්‍ය නැහැ, දැන් අපි පර්යේෂණය කළා. දැන් චතුරාර්ය සත්‍යයට ගැලපෙන බව හොඳටම දැක්කා. මෙහෙම බැලුවොත් රාග, ද්වේශ, මෝහ දුරුවෙන බව ඒකාන්තයි. තණ්හාව නිරෝධ වෙලා මෙහි පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයන්ගේ නිරෝධයත්, මේ තුළ සිද්ධවෙන බව දන්නවා. දැන් මෙහෙම නොබැලුවොත් සැප වේදනා, දුක් වේදනාව, අදුක්ඛම සුඛ වේදනාව, ස්පර්ශයෙන් ඇතිවුනාම, ඒ ස්පර්ශ නිරෝධයෙන් මේව නිරෝධ වෙන බව නොබැලුවොත්, වේදනාවට තණ්හාව එනවමයි. **තණ්හාව උපන්නොත්, උපදාන හව, ජාති, ජරා මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් ධොමසස් එනවමයි වලක්වන්න බැහැ, නවත්වන්න බැහැ.**

එහෙනම් මෙහෙම නොබැලුවොත් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයන්ගේ ඇතිවීමත්, දුකේ ඇතිවීමත් තියෙනවා, මෙහෙම බැලුවොත් දුකේ නැතිවීමකුත් තියෙනවා. එහෙනම් දැන් අපට කිසි සැකයක් නැහැ, විචිකිච්ඡාවක් නැහැ, සත්‍ය ඥාණය ලැබුව නම්, දැන් ඉතිරිවෙලා තිබෙනවා. අපිට කෘත්‍ය ඥාණය, ඉතින් සැබවින්ම මා ආපසු නුවරට පැමිණිය යුතු නැහැ, මේ ටික ප්‍රමාණවත්. දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේ හික්ෂුන් වහන්සේලාට බණ ටික කියල දුන්න, ඊට පස්සෙ උන්වහන්සේලා කැළේට යනව රහත් වෙලයි

එන්න. ඉතින් දැන් අරණ්‍ය ගතෝවා, ශුන්‍යාගාර ගතෝවා, රුක්ඛ මූල ගතෝවා, යන්න කොහෙට කොහෙට හරි. ගිහිල්ලා දැන් කාන්‍ය දැන් තමන්ටයි තියෙන්නෙ, ඉන් එහාට අපට කරන්න දෙයක් නැහැ. දැන් අපි මෙතනින් පිටත්වෙලා ගියත් මෙය ප්‍රමාණවත්. තවදුරටත් මේ පිළිබඳ අසාගත යුතු යමක් තියෙනව නම්, අපැහැදිලි වෙච්ච තැනක්, තවදුරටත් විස්තර කරගත යුතු තැනක්, සැක සහිත තැනක්, මොකක් හරි තියෙනව නම් දැන් අහල ඒ ටිකත් නිරවුල් කරගත්ත නම් හරි.

පළවෙති ප්‍රශ්නයට පිළිතුර :-

හොඳයි හොඳ ප්‍රශ්නයක් ඇහුවේ. මෙන්න මේක තමයි පරිඝ සම්ඵස්සයෙන්, අධිවචන සම්ඵස්සයට, අධිවචන සම්ඵස්සයෙන්, පරිඝ සම්ඵස්සයට මේක වේගයෙන් සිද්ධ වෙනවා. දැන් අපිට ආයතනික නිරෝධය වහාම, ක්ෂණිකව, හැම මොහොතකම සිද්ධ වෙනවා. සිදුවන වේගය, වේගවත්කම නිසා අපට පෙනෙන්නෙ නැහැ, දැනෙන්නෙ නැහැ නිරුද්ධ වෙච්ච බව. දැන් අපි මෙහෙම ගත්තොත් (තට්ථ කළා) දැන් මේ ශබ්දය එකවරක් ඇහෙන්න මම එකවරක් තට්ථ කරන්න ඕන. ආපහු ශබ්දය ඇතිවන්න නම් මම මේ ඇඟිල්ල ආපසු උස්සල ආයෙත් තට්ථ කරන්න ඕන. ආයේ ශබ්දයක් එන්න නම් ආයේ තට්ථ කරන්න ඕන. එතකොට දැන් මම මේක එක්තරා රටාවකට හෙමින් තට්ථ කළොත් අපට පේනවා, දැනෙනවා ශබ්දයෙන් ශබ්දයට නිරෝධයක් ඇති බව. නමුත් මේ ශබ්දය එක දිගට වේගවත් වුනොත් අපට ශබ්දය එකතු වෙලා ඇහෙන්නෙ. ඒකට කියනවා, **ඝන සංශ්‍රාව**. මේ ශබ්ද ටික ඔක්කොම එකතු වෙලා ඇහෙනවා. ඇත්තටම නම් දැන් මේව එකතු කරන්න පුළුවන්ද ? බැහැ. එකතු වෙන්නෙ නැහැ. නිරතම අපි එක ශබ්දයක් අහනවා, කණත්, ශබ්දයත්. එකවරක් කණ උපන්නාම කණ සජීවී සවිඥාණක වුනාම එක අරමුණක් මිස දෙකක් ගන්න බැහැ. අරගෙන යමක් දැනගන්නවා, දැනගන්න අසා'ථාව මෙන්න මෙතන තමයි අපි නිරුද්ධ කරන්න ඕන තැන කිව්වෙ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, මේ වේදනාවක් ආවාම "මහණෙනි, වේදනාවක් ඇතිවුනාම වේදනාවේ අනිත්‍ය බලන්න, අනිත්‍ය දකින්න" කියනවා දුක් වේදනාවක් හටගන්නාම. ඒ වේදනාවේ අනිත්‍ය බලන්න බැරිවුනොත්, ඒ වේදනාව ආත්ම වුනොත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා හරියට උලක් ඇතිවිච කෙනෙකුට ඒ ලඟින්ම තවත් උලක් ඇත්තොත් එයාට වේදනා දෙකක් තියෙනවා. දැන් අපිට ඇසට හෝ කණට හෝ අප්‍රිය අරමුණක් ගැටෙන වෙලාවෙ චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගන්න වේදනාවක් දුක් වේදනාවක්. චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගන්න වේදනාවකුත් තියෙනවනේ, චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගන්න වේදනාවක් දුක් වේදනාවක්. ඇසට, කණට, නාසයට මේ ආදී ආයතනවලට ප්‍රිය වූ, මනාප වූ අරමුණක් ගැටුනොත් චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගන්න වේදනාව සැප වේදනාවක් වෙනවා.

එතකොට දැන් ඔන්න අපි හිතමු ඇසට, කණට ආදී යම් ආයතනයකට ගැටුන අරමුණ අප්‍රිය, අමනාප එකක් කියල, ඒක දුක් වේදනාවක්. එතකොට චක්ඛු සම්ඵස්සයේදීත් දුක් වේදනාවක් විඳිනවා. දැන් අනිවාර්යෙන්ම ඉතුරුවෙන **චිත්ත ධර්මතාවය, චිත්ත නියාමය තමයි අපි කතාකරපු අධිවචන සම්ඵස්සය, මනෝ ධාතු සම්ඵස්සය**. දැන් එතනදී හටගත්ත දේ නිරුද්ධයි කියල බැලුවොත්, එයා අධිවචන සම්ඵස්සයේදී දුක් වේදනාව විඳිනවද ? එයා දුක් වේදනාව එතනදී විඳින්නෙ නැහැ. එයා දන්නෙ චක්ඛු සම්ඵස්සයේදී දුක් වේදනාවක් හටගත්තා, දැන් ඇසත්, රූපයත්, චක්ඛු විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධයි. ඒ හටගත්ත වේදනාවද නිරුද්ධයි කියල එයා දන්නවා. නමුත් ඇසට නැවත නැවත ඒ අප්‍රිය අරමුණ ගැටෙනකොට, ගැටීම නිසා නැවත නැවත ඒ දුක් වේදනාව හටගන්න පුළුවන්. එතකොට එයා චක්ඛු සම්ඵස්සයේදී දුක් වේදනා වින්දත් ඊට අනතුරුව ඒ ක්ෂණයේම සිදුවන මනෝ ධාතු සම්ඵස්සයේදී එයා දුක් වේදනාව විඳින්නෙ නැහැ. එයා දන්නෙ දුක් වේදනාවේ නිරෝධයක්මයි. දැන් හොඳයි යම් කෙනෙකු මෙන්න මේ දෙක හඳුනාගත්තෙ නැත්නම් චක්ඛු සම්ඵස්සයේදීත් දුක්

වේදනාව විඳිනවා. අර මනෝ ධාතු සම්පස්සයේදීත්, දුක් වේදනාවක් විඳිනවා (ශබ්දයක් කළා) කණත්, ශබ්දයත්, සෝත වික්ඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධයිනෙ දැන්. දැන් මෙය ඇතිකල්හි මිහිරි අමිහිරි ඇතිවෙන වේදනා ස්වභාවයකුත් තියෙනවා. එතකොට සෝත සම්පස්සයේදීත් දුක් වේදනා විඳිනවා, මනෝ සම්පස්සයේදීත් දුක් වේදනාව වින්දොත් එයා එතනත් දුක විඳිනවා, මෙනතත් දුක් විඳිනවා. එතන එයා මුළාවෙන නිසාම නැවත නැවත කණට ශබ්ද ගැටෙන නිසාම එයා ඇතුලෙනුත්, පිටතිනුත් දෙකෙන්ම මුළාවට පත්වෙනවා, දුක් වේදනාවටද පත්වෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා හරියට එයා උල් දෙකක් ඇතගත්තා වගේ කියලා. එක උලක් ඇතිලා දුක් විඳින කෙනා තව උලක් ඇත ගත්තොත් වේදනා දෙකක්. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, "මහෙණනි, උල් දෙකක් ඇතගෙන විඳින්න එපා" අතීත කර්ම ප්‍රත්‍ය නිසා මේ කයට අරමුණු එනවා කරන්න දෙයක් නැහැ. ඒක වලක්වන්න බැහැ. නමුත් මේ අතීත් එක වලක්වන්න පුළුවන්, ඒක ඇතගන්න එපා. ඒක ඇතගන්න නැතුව ඉන්න. එතකොට හැමකිස්සෙම තියෙන්නෙ සැප හෝ දුක හෝ අදුක්ඛම සුඛ හෝ වේදනාවක් හටගන්නවා, හටගන්න දේ හැමකිස්සෙම අපිට පේනවා. එතකොට ඝන සංඥාවක් හැටියට එකතු වෙන්නෙ නැහැ. එකතුවෙලා ආවම තමයි අපිට මේක ඉවරයක් නැතුව එත කරදරයක් හැටියට දැනෙන්නෙ.

කොහොම වුනත් මේ නිතර නිතර ඇහෙන, නොනැවතී ආයතනයට අරමුණු ගැටීම විත්ත සමාධියට බාධාවක්. ප්‍රථම ධ්‍යානයට ශබ්දය විෂ කටු වගේ වෙනවා. ධ්‍යාන සිතට ශබ්දය විෂ කටු වගේ කියලා කියනවා. ඉදිරියට ධ්‍යාන සිතක්, සිහියක්, නුවණක් වඩන්න අමාරු වෙනවා. ඉතින් එතනදී අපි ධර්ම න්‍යාය, ධර්මතාවය හොඳට තේරුම් ගත්ත නම්, එකවරක් ගැටිලමයි තව වරක් ගැටෙන්න ඕන. එහෙත් මේක වේගවත් වෙන්න පුළුවන්. වේගවත් වුනත් ධර්මතාවය වෙනස් වෙන්නෙ නැහැ. ගැටීම නිසා

යමක් හටගත්ත නම්, හටගත්ත දේ නිරුද්ධ වෙලාමයි ආපහු හටගන්නෙ. අපි තෙල් පහනක් දිහා බැලුවොත්, පහන අපි දල්වපු වෙලාවෙ ඉඳල නිවිල යනකල් දැල්වෙන පහනක් තියෙනවා. සම්මතය හා පරමාර්ථය. දල්වපු වෙලාවෙ ඉඳල තෙල් තිරය දැවිල නිවිල අවසන් වෙනකල් පහනක් තියෙනවා. ඇත්තම නම් අපි පහන දිහා නුවණින් බැලුවොත් අපට දකින්න වෙන්නෙ මොනවද?

දැන් මේ මොහොතේ තිරය අගට උරාගන්න තෙල් බිංදුව දැවෙනවා. දැවිල ඊළඟට දැල්වෙන්නෙ තවත් තෙල් බිංදුවක්. ඊළඟට දැල්වෙන්නෙ තවත් තෙල් බිංදුවක්. එතකොට ඊට පෙර දැල්වුනු තෙල් බිංදුව ඒ දැල්ලත් එක්කම අවසන් වෙනවා. දැන් තියෙන දැල්ල දැන් දැවෙන තෙල් බිංදුවත් එක්ක. නමුත් අපට පෙනෙන්නෙ නැහැ මේ නිවීම. අපේ ඇස දියුණු නැහැ ඒ පහනේ තියෙන නිවීම, නිවී නිවී යන බව දකින්න. ඒක අපේ ඇසේ වැරද්දක් මිස පවතින ධර්මතාවයේ අඩුවක් නොවෙයි.

එතකොට ලෝකයේ යම් යථාර්තයක්, ඇත්තක් ඇත්තම ඒක එහෙමමයි. එහි අපට මුළාවක් නොපෙනෙන බවක් වෙන්න පුළුවන්. ඒ නොපෙනෙන බව, මුළාවෙන බව වලක්වාගැනීම සඳහා ඒ මුළාව දුරු කරගැනීම සඳහා තමයි අපි සිතත්, සිහියත්, නුවණත් වඩන්නෙ. සම්මා සමාධිය අවශ්‍ය වෙන්නෙ ඒකට. සමාධියට ආවට පස්සෙ හොඳටම තේරෙනවා මේ ගැටෙන ධර්මයෝ එතනම නිරුද්ධ වන බව. පටිස සම්පස්සය, අධිවචන සම්පස්සය යන මේ දෙක දෙකක්ම බව හඳුනා ගනිමින් මේ කොච්චර වේගයෙන් වේගයෙන් අරමුණු ගැටුනත්, එකක් ඉවරවෙලාමයි තව එකක් පටන් ගන්නෙ. මෙහි ගැටෙනවා, ඊළඟට ධාතු සම්පස්සයට යනවා. එතනින් රැවටෙන නිසාම ආපහු මෙහාට එනවා. මේ මාරුවෙව් මාරුවෙව් පවතින ධර්මතා හඳුනාගන්න. මේ වගේ අපට ඇසට, කණට, නාසයට, දිවට, ශරීරයට අරමුණු වේගවත්ව ගැටෙන නිසා නොනැවතී නොනැසී පවතින දැකීමක්, ඇසීමක්, දැනීමක්, දැනගැනීමක් පිළිබඳව අදහසක්, හැඟීමක් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ඒ තුළ තේරුම් ගන්න පවතින ධර්මතාවය

කුමක්ද ? එහෙත් මේ ඇත්ත දැනගන්න දැකගන්න කරම් සිහියේ මදකම, නුවණේ මදකම මිසක් යථාර්තය වෙනසක් නොවන බව දකිමින් අපි අපේ හැකියාවන් වැඩිකරගෙන එහි ඇති සැබෑ සත්‍ය ධර්මතාවය දකින්න උත්සහවත් වෙන්න ඕන. ඒ නිසා හොඳම නිදර්ශන කිහිපයක් අරගෙන ඒ ත්‍යායට අනුව හැම තැනකම මේ ධර්මතාවය නේද සිද්ධ වෙන්නේ. (ශබ්දයක් කළා) ගැටුණා අවසන්. ආපසු ශබ්දයක් උපදින්න නම් ගැටෙන්න ඕන.

දැන් අපි හිතන්නකො තබ්ලාවක කියලා ඒත් ඕකමනේ. සර්පිතාවක එක වරකට හඬ නඟන්න පුළුවන් වෙන්නේ එක තතක්නේ. සර්පිතාවෙ අපි එකවරම ඇඟිලි පහෙන්ම තත් ඔබන්නේ නැහැ නේද ? නමුත් අපට ඇහෙනවා මේ ඔක්කොම එකතු වෙලා වගේ. එකතු කරන්නේ මොකෙන්ද ? වක්බු සම්ප්ප්පයෙන් හා මනෝ ධාතු සම්ප්පයෙන්. මේ දෙකෙන් තමයි අත්හැරෙන්න දෙන්නේ නැතුව අල්ලල දෙන්නේ. එහෙත් අත්හැරෙනකොට මෙහෙත් අල්ලලා දෙනවා. මෙහෙ අත්හැරෙනකොට අතින් පැත්තෙන් අල්ලලා දෙනවා. ඉතින් අපි මෙන්න මේ අවිද්‍යාව තමයි දුරු කරගන්න ඕන. පැහැදිලිද ?

දෙවෙනි ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු

විඤ්ඤාණං ධීති සතර ආහාර පිළිබඳව අපිට වෙනම දේශනාවක් නම් කරන්නම වෙනවා. ඒක ඉදිරියට කෙරෙනවා. තවත් දවසක් දෙකක් කරන්න වේවි. මොකද මේ කායානුපස්සනාව පිළිබඳව ඒක කොහොමද කරන්නේ ?, ඒකෙදි මොකක්ද වෙන්න ඕන, එහිදී ආනාපානසතියත් තියෙනවා. ඉරියාපට්, චතු සම්පජ්ඣ්ඤ, දෙතිස් කුණප, සතර මහා ධාතු, නවසීවරීක ආදී කායානුපස්සනාවට එන භාවනා කමටහන් පෙළක් තියෙනවා. ඒවා වඩන්නේ කොහොමද ?, ඒවා වඩන්නේ මොකටද ?, ඒවා වඩන්නේ මොන පදනමක ඉඳලද ? කියලා බලන්න වෙනවා. ඒ කතාකරන වෙලාවේදී අපට ආහාරය පිළිබඳව ටිකක් ගැඹුරෙන් ඒ ගැන කතාකරන්න වෙනවා.

විඤ්ඤාණධීති කියලා ගත්තාම විඤ්ඤාණය පිහිටන තැන්, හිතට වැඩෙන්න පුළුවන් තැන්වලට කියනවා, විඤ්ඤාණය පිහිටන්න පුළුවන් තැන්වලට කියනවා, විඤ්ඤාණධීති කියලා. දැන් හිතට පුළුවන් වේදනාව දැනගන්න. දැන් වේදනාව කියන්නේ කොහේ හටගන්න එකක්ද? හිතේ හටගන්න එකක්, **වෛතසිකයක්**. **සංඥාව වෛතසිකයක්**. සංඛාර කියලා කිව්වහම කුසල අකුසල අව්‍යකෘත ආදී සිතුවිලි චේතනා ටික තමයි සංඛාර කියන වචනයෙන් අර්ථවත් වෙන්නේ. එතකොට රූපයක් ඇසුරු කරගෙන හිතට පවතින්න බැහැ. හිතට බැහැ රූපයක් ඇසුරු කරන්න. සිත අරුපී ධර්මයක්. සිතට පුළුවන්කම තියෙන්නේ අරුපී ධර්මයක්ම ඇසුරු කරන්න.

හැබැයි අපි තේරුම් ගන්න ඕන මේ සංඛාර කියන සමහර චේතනා රූපමය ස්වරූපයෙන්ද පෙනී සිටිනවා. දැන් අපි ධර්මායතනය බැලුවොත්, අපි දැන් ඇස් පියාගෙන යමක් සිහිකළොත් **අපිට පේන්නේ මේ ධර්මායතනය**. මේ ඇසට, අතට, පයට හමුවන රූප වගේම රූපමය ස්වරූපයෙන් පෙන්වන බවක් තියෙනවා. ඒවට කියනවා **චිත්තජ රූප** කියලා. සිතෙන් හටගන්න රූප කොටස තියෙනවා. එතකොට සිතට පුළුවන්කම තියෙනවා,

මෙන්න මේ වගේ අරමුණක පිහිටා තමයි සිත වැඩෙන්නේ. දැන් සිතට පුළුවන් මෙහෙම, අපි හිතමු, ඇති වෙච්ච සැප වේදනාවක්. සැප වේදනාව පිළිබඳව සිතට සිතන්න පුළුවන්. අනේ ඒ සැප වේදනාව නම් හරි හොඳයි. ඒක ආපසු ලැබෙනව නම්, ඒක නැවත අත්විඳින්න ඇත්නම්, ඒ සැප වේදනාව නම් ආවේ මෙන්න මේ වගේ දෙයකින්. මේ රූපයෙන්, මේ ශබ්දයෙන්, මේ ගන්ධයෙන්, මේ රසයෙන්, මේ ස්පර්ශයෙන්. මේ ආදී වශයෙන් සිතට සිතන්න අරමුණක් වෙනවා **වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය**. මෙන්න මේවට කියනවා **විඤ්ඤාණධීති** කියලා. මේවයේ පිහිටීමක්, ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නැතිවුනොත් විඤ්ඤාණයට වැඩනේන බැහැ, පවතින්න බැහැ. දැන් අපි කරන්නේ ඒක තමයි. මොකක්ද ? අපි මේ **වේදනා, සංඥා, සංඛාර එකතු කරල ගත්තාම කියනවා** සසර පුරා හෙලු කළුළු නිමාකරන දහම් මඟක්

ධම්මායතනය කියලා. ධම්මායතනය අනිත්‍ය යි, දුක්ඛයි, කියලා බලනවා කියන්නේ මොකක්ද ? සිතට පිහිටක් නැතිකරනවා. විඤ්ඤාණයට ප්‍රතික්ෂේපයක් නැතිකරනවා.

දැන් අපි හිතන්න මෙහෙම, දැන් ශබ්දයක් ඇහුනා. දැන් සිතට අරමුණු වෙලා තියෙන්නේ, අතීතය නිරුද්ධ වෙලා දැන් සිතෙන් හදාගන්න වේදනා, සංඥානේ තියෙන්නේ දැන්. දැන් අපි හිතන්නකො සංඥාවක් කියලා. එහෙම නැත්නම් ඉස්සෙල්ල ස්පර්ශයෙන් ඇතිවෙච්ච වේදනා හා සමාන එකක් කියලා. දැන් මේක අනිත්‍ය වශයෙන්, දුක් වශයෙන් බැලුවේ නැත්නම් හිත වැඩෙන්නේ මේක ඇසුරු කරගෙන. ඒ වේදනාව, ඒ සංඥාව, ඒ කල්පනා කිරීම් ඔස්සේ සිත වැඩෙන්න පුළුවන්.

දැන් අපි බැලුවොත් හටගත්ත ධම්මායතනය, මනෝ ධාතුව, ධම්ම ධාතුව, අනිත්‍යය කියලා, දුක්ඛය එය හටගන්න හේතු වූ ධර්මයෝ බිඳිලා නිරුද්ධ වෙලා දැන්. නිරෝධයට බැලුවොත් විඤ්ඤාණය වැඩෙන්න පිහිටක් නැහැ, බිමක් නැහැ. බිමක් නැති නිසාම විඤ්ඤාණයට අපි කියනවා නිරෝධය කියලා. එතකොට විඤ්ඤාණයක් පහළ වෙනවා, නමුත් සියලු සංස්කාර ධර්මයෝ නිරෝධයි. උප්පාද වය ධම්මිනෝ ඉපදිලා වැයවුනා. උප්පජ්ජිමා නිරුප්පජ්ජිමා ඉපිද නිරුද්ධ වුනා. එතකොට විඤ්ඤාණය දැනගන්නේ මොකක්ද ? වේදනා, සංඥා, සංඛාරයෝ ඇතිවෙලා, නැතිවුනා, ඉපදිලා මැරුණා. මැරිච්ච දේ සිහිකරන්න, මැරිච්ච දේ නොයන්න යන්න විඤ්ඤාණයට අයිතියක් නැහැ. එහි ඉන්නවා තියෙනවා කියන බවට නම් දැක්කේ විඤ්ඤාණය ඊළඟට මොකද කරන්නේ ? ඒ තියෙන දේ බලන්න ආයතනයට එනවා. (ඇසට, කණට, නාසයට, දිවට, ශරීරයට) එතකොට මේ විඤ්ඤාණයට පිහිටක් නැතිකරන එක තමයි අපි මේ ප්‍රතිපදාවේදී කරන්නේ, කළයුත්තේ. එතකොට මතක තියාගන්න, විඤ්ඤාණය වැඩෙන්නේ මේ වේදනා, සංඥා, සංඛාර කියන මේවා ඇසුරු කරගෙන. එතකොට ඒ ධම්මායතනය අනිත්‍යය, දුක්ඛය කියලා බලනවා කියන්නේ ඒ විඤ්ඤාණයට පිහිටක් නැතිව යනවා. ඒ

අනිත්‍ය බලනකොට ඊළඟට මේ විඤ්ඤාණය නැමති බීජය පැළවෙන පොළව තමයි වේදනා, සංඥා, සංඛාර කියන්නේ. වේදනා, සංඥා, සංඛාර නැමති පොළොවේ විඤ්ඤාණය නැමති බීජය වැටිලා තණ්හාව නැමති වතුර, පොහොර ලැබුනොත් තමයි ගහක් හටගන්නේ, බීජ සූත්‍රය. දැන් අපි පොළොව නැතිකළොත්, දිය සිත්දොත්, විඤ්ඤාණයට වැඩෙන්න තැනක් නැහැ. එතකොට අපි ඒකට කියනවා විඤ්ඤාණ නිරෝධය කියලා. විඤ්ඤාණ නිරෝධ වුනොත්, නාමරූප නිරෝධයි. නාමරූප නිරෝධයෙන් සළායතන නිරෝධයි. එස්ස, වේදනා, තණ්හා, උපාදාන, භව, ජාති, ජරා මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් දක්වාම නිරුද්ධ වෙලා යනවා.

තුන්වන ප්‍රශ්නයට පිළිතුර:-

පංචඋපදානස්ඛන්ධයන්ගේ උදය-වැය සම පනස් ආකාරයෙන් දකින හැටි ටිකක් පැහැදිලි කරලා දෙන්න කියලා ප්‍රශ්නයක් යොමු කළා. ඒ පිළිබඳවම සම්පූර්ණම වැටහීමක්, දැනීමක් පිරුණු අවබෝධයක් ඇතිව කිරීමේ හැකියාව අඩුවුනත් ඒ ගැන යමක් කතාකරන්න පුළුවන්.

- ✿ ආහාර සමුදයෙන් රූප සමුදයයි. ආහාර නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධයි.
- ✿ කර්ම සමුදයෙන් රූප සමුදයයි කර්ම නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධයි.
- ✿ අවිද්‍යා සමුදයෙන් රූප සමුදයයි. අවිද්‍යා නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධයි.
- ✿ තණ්හා සමුදයෙන් රූප සමුදයයි. තණ්හා නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධයි.
- ✿ නිබ්බන්ති ලක්ෂණ නොදැනීමෙන් රූප සමුදයයි. නිබ්බන්ති ලක්ෂණ දැනීමෙන් රූප නිරෝධයි.

රූපය පිළිබඳව ඇතිවීම පස් ආකාරයකින්, නැතිවීම පස් ආකාරයකින්. එතකොට උදයට - වැයට දස ආකාරයක් තියෙනවා

එක ස්කන්ධයකට. ඒ විදියෙන් වේදනා උපාදානස්කන්ධය, සංඥා උපාදානස්කන්ධය, සංඛාර උපාදානස්කන්ධය, විඤ්ඤාණ උපාදානස්කන්ධය. මේ පංචඋපාදානස්කන්ධයම මේ ඇතිවීම, නැතිවීම බලන දකින අවබෝධ කරගන්න අවස්ථාවට **උදයච්ඡාය ඥාණය** කියලා කියනවා මේකට. ඒක **සම පනස්** ආකාරයෙන් දකිනවයි කියලා කියනවා. ඒක සම පනස් ආකාරයකින් දකිනවා කියලා කියනකොට මේ එක අවස්ථාවකදී සියල්ල සිදුවෙනවා නොවෙයි. ප්‍රකට වෙන, ප්‍රකට වෙන ධර්මතා අනුව වෙලාවක කෙනෙකුට රූපය ප්‍රකට වෙන්න පුළුවන්. සංඥාව ප්‍රකට වෙන්න පුළුවන්. සංඛාරය ප්‍රකට වෙන්න පුළුවන්. විඤ්ඤාණය ප්‍රකට වෙන්න පුළුවන්. ඒ ප්‍රකට වෙන ධර්මයත් එක්ක ඒ ඇතිවීම හා නැතිවීම පිළිබඳව දකින බලන අවස්ථාව තමයි මේ උදයච්ඡාය ඥාණය කියන අවස්ථාව.

දැන් අපි මෙහෙම හිතුවොත්, මේක සම්පූර්ණ පැහැදිලි කිරීමක් කරන්න පුළුවන් වෙන්නෙ **ධම්මායතනය** හඳුනාගන්න කෙනෙකුට. එතන නොදන්න කෙනෙකුට, නොදකින කෙනෙකුට මේක විස්තර කරලා දෙන්න පුළුවන්කමක් නැහැ. ඉතින් මම දන්නෙ නැහැ, එතන තේරුම් ගන්න පුළුවන්ද කියලා, එතන කොතනද කියලා දන්න කෙනෙකුට නම් මම මේ කියලා දෙන දෙය තේරුම් ගන්න පුළුවන් වේවි. එහෙම නැත්නම් ඒක අවිෂය කරුණක් වේවි. ඒක මගේ දුර්වලතාවයක් නොවෙයි, අසන්නන්ගේම දුර්වලතාවයක් වේවි. අපි උදාහරණයක් හැටියට ඉස්සෙල්ලා කිව්වා මෙයට වරක් (මයික් එකට තට්ටු කළාම) ශබ්ද කළාම ශබ්දය, ගැටීම අවසන් වෙනකොටම නිරුද්ධ වෙනවා. එතකොට ඒ අවස්ථාවේ තියෙනවා ස්කන්ධ පහක්. දැන් ගැටුණු හේතු දෙකක් තියෙනවා. ශබ්දයට හේතු වූන හේතු දෙකක් තියෙනවා. මොකක්ද ?

✿ එකක් කණ, එකක් ශබ්දය. මේ දෙකම රූප ස්කන්ධයටයි අයිති.

✿ ඊළඟට සෝත විඤ්ඤාණයක් තියෙනවා, ඒක විඤ්ඤාණ උපාදානස්කන්ධය අයිති.

✿ මේ සෝත සම්ඵස්සය නිසා හටගන්න වේදනාවක් තියෙනවා, ඒ වේදනා උපාදානස්කන්ධය අයිති.

✿ ශබ්ද සංඥාවක් තියෙනවා එය සංඥා උපාදානස්කන්ධය අයිති.

✿ ශබ්ද සංවේතනාවක් තියෙනවා, එය සංඛාර උපාදානස්කන්ධයට අයිති.

දැන් අපි ඇසීම කියනකොට එතන තියෙනවා, ස්කන්ධ පහක්. දැකීම කියනකොට එතනත් තියෙනවා, ඇසත්, රූපයත්, චක්ඛු විඤ්ඤාණයත්, චක්ඛු සම්ඵස්සයත්, චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගන්න වේදනා, සංඥා, සංඛාර, ස්කන්ධ පහක් තියෙනවා. පංචඋපාදානස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීමක් තමයි එතන තියෙන්නෙ. දැන් පංචඋපාදානස්කන්ධයන්ගේ ඒ හටගැනීම කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද, කණ කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද තියෙන්නෙ ? කණ පවතින්නෙ කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද ? කණ පවතින්නෙ ආහාර ප්‍රත්‍ය කරගෙන. ඇස පවතින්නෙ කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද ? ආහාර ප්‍රත්‍ය කරගෙන. එතකොට ආයතනයෝ පවතින්නෙ ආහාරය ප්‍රත්‍ය කරගෙන. ආහාරය නැතිවෙන කොට රූපය නිරුද්ධ වෙනවා.

දැන් මේ ගැටෙන අවස්ථාවේ මම කියන්නෙ ඇස, කණ හෝ ඊට ගැටුණු අරමුණු කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද පවතින්නෙ ? ආහාරය ප්‍රත්‍ය කරගෙන. ආහාරය ඇතිකල්හී රූපය හටගන්නවා, ආහාරය නැතිවෙන කොට රූපය නැතිවෙනවා. එතකොට ආහාර සමුදය. ඊළඟට ඒ ඇසත්, රූපයත් හෝ කණත්, ශබ්දයත් ගැටීම නිසා චක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් හටගන්න වේදනාව, සංඥාව, සංඛාරය කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද හටගන්නෙ ? ස්පර්ශය ප්‍රත්‍ය කරගෙනයි හටගන්නෙ. එතකොට විඤ්ඤාණය හටගන්නෙ නාමරූප ප්‍රත්‍ය කරගෙන. **නාමරූප පච්චයා විඤ්ඤාණං** එතකොට දැන් ඔන්න අපට පැහැදිලියි ඒ ක්ෂණිකව ඇතිව නැතිව යන අවස්ථාවේ රූපස්කන්ධය ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නා. වේදනා, සංඥා,

සංඛාරයෝ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තා. විඤ්ඤාණය නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තා. එතකොට මේ ස්කන්ධ පහම හේතූන් නිසා හටගත්තා. හේතු නිසා හටගත්ත නම්, හේතු නිරෝධ වෙනකොට නිරෝධ වෙනව නම්, හේතු මඟිද නොවෙයි, මගේද නොවෙයි, මගේ ආත්මයද නොවෙයි. සත්වද නොවෙයි, පුද්ගලද නොවෙයි, ආත්මද නොවෙයි. අනාත්ම වූ හේතු නිසා තමයි මේ ඵල ධර්මයෝ හටගෙන තියෙන්නේ. **ආහාරය සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක් නොවෙයිනේ. එතකොට ආහාරයමයි රූපය කියන්නේ.** රූපය, ආහාරය හේතු කරගෙන පවතින දෙයක්.

එතකොට ඒ ස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීමේදී ඔන්න අපට රූපය හම්බවෙන්නේ ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන්. අපි එකක් ගැන කතාකරමු, තොදයි දැන් ඔබට මේ ශබ්දය ගැටෙන අවස්ථාවේ කණක්, ශබ්දයක්, සෝත විඤ්ඤාණයක්, සෝත සම්ප්ප්පයක්, වේදනා, සංඥා, සංඛාර යන මේ ස්කන්ධ පහළ වුනා. දැන් ඒ ස්කන්ධ හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි. ආහාර නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධයි. ස්පර්ශ නිරෝධයෙන් වේදනා, සංඥා, සංඛාර නිරුද්ධයි. නාමරූප නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණය නිරෝධයි. දැන් යමක් ඔබට තියෙනවා, දැන් ශබ්දය ගැන අනිත්‍යයි කියලා හිතන්න හෝ හොඳයි සැපයි කියලා හිතන්න හෝ යම් ශබ්ද රූපයක් ඔබට අරමුණු වෙලා තියෙනවා. ඔය ශබ්ද රූපය ආහාරයෙන් හටගත්ත එකක්ද ? නැහැ. ඒක කර්මයෙන් හටගත්තේ. ඒක කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත රූපයක්. කර්මයෙන් කියන්නේ චේතනාවෙන් සකස් කළ දෙයට. චේතනාවෙන් සකස් කළ දෙයක්නේ ඒ තියෙන්නේ.

එහෙනම් ඔය රූපය කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන්. එතකොට එතනත් මේ ගැටෙන කොට මේක අවසන් වෙනව වගේම මෙහි විපාකයක් වශයෙන් ඒ **කර්මජ රූපය** හටගන්නවා. එතනට **ශබ්ද රූපය** නොකිය යුතුයි. ඒක **ධම්ම රූපයක්මයි**. එතනදී හසුවන රූපය හටගන්නවා. ඒක කර්ම විපාකයක්. දැන් ඒක වැඩි වෙලාවක් තියන්න පුළුවන් එකක්ද ? එකක් අර වගේම ක්ෂණිකව නිරුද්ධ වෙනවා. ඒක නිරුද්ධ වෙලා නැවත වතාවක් ඔබට ශබ්දය පිළිබඳව

හිතන්න තවත් අවස්ථාවක් ලැබෙනව නම්, මනෝ විඤ්ඤාණ සම්ප්ප්පයක් එනව නම්, එතකොට මොකද වෙලා තියෙන්නේ ? මූල නිරෝධය දැක්කෙන් නැහැ, මැද නිරෝධය දැක්කෙන් නැහැ, ආපසු ශබ්ද සංඥාවක් ඇතිවෙලා තියෙනවා. එතකොට ඒ හටගත්තේ මොකක්ද ?

දැන් පළවෙනි එක ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් ගත්තා. දෙවෙනි එක කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් ගත්තා. දැන් තුන්වෙනිව ඒ පිළිබඳව අවස්ථාවක් ලැබිලා තියෙනව නම්, මනෝ සම්ප්ප්පයකට ඒකට හේතුව මොකක්ද ? කර්මයෙන් හටගත්ත දේ කර්ම නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි කියලා. හේතු නිසා හටගත්ත ඵලය, හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි කියලා හඳුනා නොගත්තොත්, අවිද්‍යාව පදනම් වුනොත්, ඊළඟට ආපසු හටගැනීමක් තියෙනවා. දැන් හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි කියලා දැක්කේ නැත්නම් තමයි, ආපසු තව මේක ඉතුරු වෙන්නේ, ආයේ හටගන්නේ. එතකොට තුන්වැනි අවස්ථාවේදී අපට හම්බ වෙන්නේ අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත එකක්. දැන් එතනදී අපට තේරුම් ගන්න බැරිවුනොත් ඒකත් අනිත්‍යයි, එතනත් නිරුද්ධ වෙනවා.

ඊළඟට ඒ රූපය ප්‍රත්‍ය ලබන්නේ තණ්හාවෙන්. ඊළඟට තණ්හාවෙන් ඒක පෝෂණය වෙනවා. තණ්හාවට එතකොට ඒ ශබ්දය අරහෙන් ආව එකක්, ඒ ශබ්දය ඇතිකළේ අරයා, ඒ ශබ්දය හරිම මිහිරියි, ඒ ශබ්දය ඇතිකරපු කෙනත් හරිම ලස්සනයි, මෙන්න මේ වගේ ගොඩක් තියෙන තැනට මේ තණ්හාව වැඩෙනවා, එතනට අපි කියනවා **තිබ්බත්ති ලක්ෂණය** කියලා. එතකොට ලෝකයක්ම නිර්මාණය වෙනවා මේ පුංචි මනස ඇතුළේ. එතකොට ඒ ශබ්දය ඇතිකරපු කෙනා, ඇතිකරපු තැන, ඇතිකරපු හැටි, එයා ඇඳන් ඉන්න හැටි, එයාගේ කතාබහ, එයාගේ අතීත තොරතුරු පවා මේ දැන් ලෝකයක් ඇසට පෙනෙනව වගේම පෙනෙන තත්වයක් දක්වා මේක වර්ධනය වෙනවා. ඉතින් මෙන්න මේ එන පිළිවෙල තමයි මෙතනදී මේ පැහැදිලි කරන්නේ. එතකොට දැන් අපිට හටගත්ත දේ හටගත් තැනම නිරුද්ධයි කියලා.

සංඛාරයෝ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තා. විඤ්ඤාණය නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්තා. එතකොට මේ ස්කන්ධ පහම හේතූන් නිසා හටගත්තා. හේතු නිසා හටගත්ත නම්, හේතු නිරෝධ වෙනකොට නිරෝධ වෙනව නම්, හේතු මමද නොවෙයි, මගේද නොවෙයි, මගේ ආත්මයද නොවෙයි. සත්වද නොවෙයි, පුද්ගලද නොවෙයි, ආත්මද නොවෙයි. අනාත්ම වූ හේතු නිසා තමයි මේ ඵල ධර්මයෝ හටගෙන තියෙන්නේ. **ආහාරය සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක් නොවෙයිනේ. එතකොට ආහාරයමයි රූපය කියන්නේ. රූපය, ආහාරය හේතු කරගෙන පවතින දෙයක්.**

එතකොට ඒ ස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීමේදී ඔත්ත අපට රූපය හම්බවෙන්නේ ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන්. අපි එකක් ගැන කතාකරමු, හොඳයි දැන් ඔබට මේ ශබ්දය ගැටෙන අවස්ථාවේ කණත්, ශබ්දයත්, සෝන විඤ්ඤාණයත්, සෝන සම්ප්ප්පයත්, වේදනා, සංඥා, සංඛාර යන මේ ස්කන්ධ පහළ වුනා. දැන් ඒ ස්කන්ධ හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි. ආහාර නිරෝධයෙන් රූප නිරෝධයි. ස්පර්ශ නිරෝධයෙන් වේදනා, සංඥා, සංඛාර නිරුද්ධයි. නාමරූප නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණය නිරෝධයි. දැන් යමක් ඔබට තියෙනවා, දැන් ශබ්දය ගැන අනිත්‍යයි කියල හිතන්න හෝ හොඳයි සැපයි කියල හිතන්න හෝ යම් ශබ්ද රූපයක් ඔබට අරමුණු වෙලා තියෙනවා. ඔය ශබ්ද රූපය ආහාරයෙන් හටගත්ත එකක්ද ? නැහැ. ඒක කර්මයෙන් හටගත්තේ. ඒක කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත රූපයක්. කර්මයෙන් කියන්නේ චේතනාවෙන් සකස් කළ දෙයට. චේතනාවෙන් සකස් කළ දෙයක්නේ ඒ තියෙන්නේ.

එහෙනම් ඔය රූපය කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන්. එතකොට එතනත් මේ ගැටෙන කොට මේක අවසන් වෙනව වගේම මෙහි විපාකයක් වශයෙන් ඒ **කර්මජ රූපය** හටගන්නවා. එතනට **ශබ්ද රූපය** නොකිය යුතුයි, ඒක **ධම්ම රූපයක්මයි**. එතනදී හසු වන රූපය හටගන්නවා. ඒක කර්ම විපාකයක්. දැන් ඒක වැඩි වෙලාවක් තියන්න පුළුවන් එකක්ද ? එකත් අර වගේම ක්ෂණිකව නිරුද්ධ වෙනවා. ඒක නිරුද්ධ වෙලා නැවත වතාවක් ඔබට ශබ්දය පිළිබඳව

හිතන්න තවත් අවස්ථාවක් ලැබෙනව නම්, මනෝ විඤ්ඤාණ සම්ප්ප්පයක් එනව නම්, එතකොට මොකද වෙලා තියෙන්නේ ? මුල නිරෝධය දැක්කෙන් නැහැ, මැද නිරෝධය දැක්කෙන් නැහැ, ආපසු ශබ්ද සංඥාවක් ඇතිවෙලා තියෙනවා. එතකොට ඒ හටගත්තේ මොකක්ද ?

දැන් පළවෙනි එක ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් ගත්තා. දෙවෙනි එක කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් ගත්තා. දැන් තුන්වෙනිව ඒ පිළිබඳව අවස්ථාවක් ලැබිල තියෙනව නම්, මනෝ සම්ප්ප්පයකට ඒකට හේතුව මොකක්ද ? කර්මයෙන් හටගත්ත දේ කර්ම නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි කියලා. හේතු නිසා හටගත්ත ඵලය, හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි කියලා හදුනා නොගත්තොත්, අවිද්‍යාව පදනම් වුනොත්, ඊළඟට ආපසු හටගැනීමක් තියෙනවා. දැන් හේතු නිරෝධයෙන් නිරුද්ධයි කියල දැක්කේ නැත්නම් තමයි, ආපසු තව මේක ඉතුරු වෙන්නේ, ආයේ හටගන්නේ. එතකොට තුන්වැනි අවස්ථාවේදී අපට හම්බ වෙන්නේ අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත එකක්. දැන් එතනදී අපට තේරුම් ගන්න බැරිවුනොත් ඒකත් අනිත්‍යයි, එතනත් නිරුද්ධ වෙනවා.

ඊළඟට ඒ රූපය ප්‍රත්‍ය ලබන්නේ තණ්හාවෙන්. ඊළඟට තණ්හාවෙන් ඒක පෝෂණය වෙනවා. තණ්හාවට එතකොට ඒ ශබ්දය අරහෙන් ආව එකක්, ඒ ශබ්දය ඇතිකළේ අරයා, ඒ ශබ්දය හරිම මිහිරියි, ඒ ශබ්දය ඇතිකරපු කෙනත් හරිම ලස්සනයි, මෙන්න මේ වගේ ගොඩාක් තියෙන තැනට මේ තණ්හාව වැඩෙනවා, එතනට අපි කියනවා **තිබ්බත්ති ලක්ෂණය** කියලා. එතකොට ලෝකයක්ම නිර්මාණය වෙනවා මේ පුංචි මනස ඇතුළේ. එතකොට ඒ ශබ්දය ඇතිකරපු කෙනා, ඇතිකරපු තැන, ඇතිකරපු හැටි, එයා ඇඳත් ඉන්න හැටි, එයාගේ කතාබහ, එයාගේ අතීත කොරතුරු පවා මේ දැන් ලෝකයක් ඇසට පෙනෙනව වගේම පෙනෙන තත්වයක් දක්වා මේක වර්ධනය වෙනවා. ඉතින් මෙන්න මේ එන පිළිවෙල තමයි මෙතනදී මේ පැහැදිලි කරන්නේ. එතකොට දැන් අපිට හටගත්ත දේ හටගත් තැනම නිරුද්ධයි කියලා,

දැකීම දැකීමක් බවට ඇසීම ඇසීමක් බවට පත්කරගත්ත කියන්නෙ අපි කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත දේ කර්ම නිරෝධයෙන් නිරෝධයි කියල දැක්කොත්. එතනත් එතකොට මනෝ ධාතු සම්ප්‍රේෂයක් තියෙනවා. සම්ප්‍රේෂයෙන් වේදනා, සංඥා, සංඛාර ආදී ස්කන්ධ එතනත් තියෙනවා. එතකොට ඒ ස්කන්ධයෝ හේතු එල දහමක් හැටියට දැකල, එතන ඒකෙ නිරෝධය දැක්කොත් එය නිරෝධයි.

ඊට මෙහා උදයක් - වැයක් අපට බලන්න වෙන්නෙ නැහැ, **ද්විධේ ද්විධ මත්තං, සුතෙ සුත මත්තං** එතන අපි ප්‍රමාදී වුනොත් ඊළඟට අපි දැකපු දේ අහපු දේ නිරෝධය එතන නොදැක්කොත් කර්මයෙන් හටගත්ත දෙයහි නිරෝධය නොදැක්කොත්, ඊළඟට ආපසු තියෙනවා කියන **අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාර** කියන තැනට එනවා. එතකොට දැන් එතනින් හඳුනාගන්න පුළුවන් වුනොත්, දැන් අපිට පුළුවන් අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත්ත රූපය අවිද්‍යා නිරෝධයෙන් නිරුද්ධ වෙනවා කියල එතනින් උදය - වැය දැකල, ඉන් එතාට යන්න නොදී කෙලෙස් අකුසල් හටගන්න නොදී නවත්වන්න. සමහර වෙලාවට අපි ප්‍රමාදී වෙලා අපි තණ්හාවෙන් ප්‍රත්‍ය ලබන තැනටත් ගෙනැල්ල, රූපය අපට හඳුනාගන්න පුළුවන් වුනොත්, දැන් මේ රූපය තණ්හාවෙන් ප්‍රත්‍ය ලබන්නෙ, තණ්හාවෙන් පවතින්නෙ කියල දැනගෙන, තණ්හාව නිසා හටගත්ත රූපය තණ්හා නිරෝධයෙන් නිරුද්ධ වන බව දහමට අනුව බලලා එහි උදය-වැය දකිමින් නිරුද්ධ කරගන්න පුළුවන්.

එහෙමත් නැත්නම් නිබ්බන්ති ලක්ෂණ නොදැකීමෙන් මහා රූප සමුදායක් බවට පත්කරගත්ත, දෘෂ්ටි ජාලයක් බවට පත්කරගත්ත අවස්ථාවේ හෝ මේ උපත්ති ස්ථානය, උපත්ති තැන නොදන්නකම නිසා මෙහෙම වුනා නේද, මෙහෙම උපදිනව නේද කියල බලලා එහි ඇතිවීම, එහි නැතිවීම උදයත් - වැයත් බලමින් නිරුද්ධ කරන්න පුළුවන් නම් මෙන්න මේ අනුරූපී දහමක් තමයි මේ අනුමාන වශයෙන් යම්තම් ශේෂයක් පමණක් තේරුම් ගන්න පුළුවන් විදිහකින් අපි මේ මතක් කළේ. ඉතින් මෙන්න මේ විදිහෙන් බලනකොට, කෙසේ හෝ කරන්නෙ කුමක්ද ? මේ හටගත්ත

ධර්මයන්ගේ නිරෝධය දකිමින් නැවත නැවත ආයතනයන්ගේ උපත්තියට තියෙන හේතු දූෂ්ණ හටගන්න තැන් වලක්වාලන එකමයි තියෙන්නෙ. ඉතින් මෙන්න මේ දහම දැකගත්ත, දැනගත්ත කෙනා තමයි දෘෂ්ටි නිරෝධයක් කරන්නෙ. **සක්ඛාය ද්විධි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස** තුන් සංයෝජනයන්ගේ ප්‍රභාණය, මෙන්න මේ අවස්ථාවේ කෙනෙකුට සිද්ධ කරගන්න පුළුවන් මේ දැක්මෙන් යුක්ත වෙනකොට, ඉතින් ඒ ගැන අපි කතා කළයුතු නැහැ තමන් විසින්ම නුවණින්ම මේ උදේ ඉඳල කතාකළ වැඩපිළිවෙල හොඳට සිහියෙන් සම්මර්ශනය කරනකොට, නුවණින් බලනකොට ඔබටම ඒක පසක් කරගන්න පුළුවන් ධර්මයක් වේවි.

හතරවැනි ප්‍රශ්නයට පිළිතුර :-

මනෝ ධාතුව, මනෝ ඉන්ද්‍රිය කියල කිව්වහම දෙකක් නොවෙයි එකක්මයි. සිතේ ස්වභාවයක් තියෙනවා ආයතනයක ස්වභාවයෙන් ක්‍රියාකරන වෙලාවක්. ඒ ආයතනයක් හැටියට ක්‍රියාකරන අවස්ථාවට තමයි අපි මනායතනය කියල කියන්නෙ. ඒ කියන්නෙ සිතින් පෙර කර්මයෝ ඒ කියන්නෙ වේදනා, සංඥා, සංඛාරයෝ සිහිකරන කොට අරමුණු සිහිකරන කොට මනායතනය, විඤ්ඤාණය ආයතනයක් හැටියට ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒ අවස්ථාවට මනායතනය කියල කියනවා. ඒකටම මනෝ ධාතුව කියලත් කියනවා. මනෝ ධාතු, මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු කියල දෙකක් තියෙනවා. මේ ආයතන, විඤ්ඤාණ හඳුන්වද්දි අපට ප්‍රසිද්ධ, ප්‍රකට හයයි. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ හතක් කොට පෙන්වනවා. **ඒක විභංගයේදි විවිධාකාරයෙන් බෙදීමකට ලක්කරනවා.** එක ආකාරයකට ප්‍රසිද්ධව අපිට හම්බ වෙන්නෙ, විඤ්ඤාණ හයයි, ස්පර්ශ හයයි. නමුත් අපිට ධර්මය පසක් කරමින් යනකොට හම්බ වෙනවා, **වක්ඛු සම්චස්ස, සෝත සම්චස්ස, ඝාත සම්චස්ස, පිච්චා සම්චස්ස, කාය සම්චස්ස, මනෝ ධාතු සම්චස්ස, මනෝ විඤ්ඤාණ සම්චස්ස.** එතකොට මනෝ ධාතු සම්චස්ස කියල එකකුත් හම්බ වෙනවා. මනෝ විඤ්ඤාණය කියල එකකුත් හම්බ

වෙනවා. මනෝ ධාතුවත්, ධර්ම ධාතුවත් ඇතිකල්හි මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුව. එතකොට සිතෙන් සිතුවිලි සිහිකරල දැනගන්න සිත මනෝ විඤ්ඤාණය. එතකොට සිහිකරන්න, (සිහිකරන සිත) මනෝ ධාතුව. සිහිකළ දේ දැනගන්න සිත මනෝ විඤ්ඤාණය. එතකොට මනෝ ධාතුවෙන්, මනෝ විඤ්ඤාණයෙන් තියෙන වෙනස මේකයි. එතකොට මනෝ ධාතුව කිව්වත් මනායතනය කිව්වත් අක්ෂර වශයෙන් වෙනසක් වුවත්, අදහසක් හැටියට එකමයි. දැන් වක්ඛු ධාතු, රූප ධාතු, වක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතු, අටලොස් ධාතු කියනකොට

- ✱ වක්ඛු ධාතු - රූප ධාතු, වක්ඛු විඤ්ඤාණ ධාතු,
- ✱ සෝත ධාතු - ශබ්ද ධාතු, සෝත විඤ්ඤාණ ධාතු,
- ✱ ඝාත ධාතු - ගන්ධ ධාතු, ඝාත විඤ්ඤාණ ධාතු
- ✱ පිච්ඡා ධාතු - රස ධාතු, පිච්ඡා විඤ්ඤාණ ධාතු
- ✱ කාය ධාතු - පොට්ඨමිහ ධාතු, කාය විඤ්ඤාණ ධාතු
- ✱ මනෝ ධාතු - ධර්ම ධාතු, මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතු

✱ ආයතන ගැන කියනකොට වක්ඛායතනය - රූපායතනය, සෝතායතනය - ශබ්දායතනය, ඝාතායතනය - ගන්ධායතනය, පිච්ඡායතනය - රසායතනය, කායායතනය - පොට්ඨබ්භායතනය, මහායතනය - ධර්මායතනය. එතකොට මේ එකම ධර්මතාවයක් ගැනයි කියවෙන්නේ.

පස්වෙනි ප්‍රශ්නයට පිළිතුර :-

අධිවචන සම්ඵස්සය, දැන් අපිට ඇසට, කණට, නාසයට, දිවට මේ ආදී ආයතනයන්ට ගැටෙනකොට ඒක රළු වූ සම්ඵස්සයක්. ඒකට කියනවා පටිස සම්ඵස්සය කියලා. දැන් මේ ශබ්දය කරන අවස්ථාව පටිස සම්ඵස්සය. මේක නිරුද්ධ වුනාට

පස්සෙ ඊළඟට සිත දිනා බලන්න දැන් තියෙනවනේ ශබ්දය ගැන, අනිත්‍ය බවට හෝ නිරුද්ධ බවට හෝ ඒක ලස්සනයි කියල හෝ සැපයි හොඳයි කියල හෝ මිහිරියි අමිහිරියි කියල හෝ මොන විදිහෙන් ගත්තත් ඒක සෝත සම්ඵස්සය නොවෙයිනේ. දැන් අන්න මේ ගැටුණු ශබ්දය පිළිබඳව හරි විදිහට හෝ වැරදි විදිහට හෝ සිතන අවස්ථාවක් තියෙනවනේ. ඒ අවස්ථාව අධිවචන සම්ඵස්සය. ඒ අධිවචන සම්ඵස්සයේදී තමයි අපට හොඳ හෝ නරක වැරද්ද හෝ නිවැරද්ද සිද්ධකරගන්න තියෙන තැන, මොකද මේ පංචායතනයම විපාක. ඒක කර්මත් නොවෙයි, ක්ලේශත් නොවෙයි, කුසලතුන් නොවෙයි, අකුසලුන් නොවෙයි.

දැන් අපි කුසලයට හෝ අකුසලයට වැටෙන්නේ කර්මයට හෝ ක්ලේශයට වැටෙන්නේ ඔය අධිවචන සම්ඵස්සයෙන්. අපි හිතමු ශබ්දයක් ඇතිවුනා, අතේ ඒ ශබ්දය නම් හරි මිහිරියි. මෙය නැවතත් අහන්න ඇත්නම්, ශබ්දය මිහිරියි කියල හිතනකොට අපි මොකක්ද ඇතිකරගෙන තියෙන්නේ ? ලෝභ සහගත සිතක්. සිත කෙලෙසිලා. ඒ ශබ්දය හරි අමිහිරියි, කරුණක්, දෝමතස්ස සහගත හැඟීමක් ඇතිකරගත්තොත් අපි සිත ද්වේශ සහගත කරගෙන. ඒ කියන්නේ සිත කෙලෙසිලා, කිලුටු වෙලා. එතකොට ඒ කිලුටු චෙච්ච සිතින් කරන කියන දේ මහසා චේ පදුට්ඨෙන - භාසතිවා කරෝතිවා එතකොට ඒ දුෂිත වූ සිතින්, යමක් කරනව නම්, කියනව නම් ඒක කර්මනේ. එතකොට කර්ම ක්ලේශ බවට පත්වෙනවා. කුසල් අකුසල් වෙන්නෙන් එහෙමමයි. දැන් මේ ශබ්දයක් ඇතිවුනා. දැන් කෙනෙකුට පුළුවන් ශබ්දය අනිත්‍යයි කියල මෙනෙහි කරන්න. දැන් ශබ්දය අනිත්‍යයි කියල මෙනෙහි කරන එක මාර්ගයද, කුසලයද ? මාර්ගය නම් මොකක්ද වෙන්න ඕන.

දැන් කුසලය කියන්නේ මාර්ගයද, ප්‍රතිපදාවද ? කුසලය මාර්ගය වෙන්න පුළුවන්, මාර්ගය නොවන්නද පුළුවන්. දැන් අපි ශබ්දය අනිත්‍යයි, අනිත්‍යයි කියල මෙනෙහි කළොත් අපි ඒ මෙනෙහි කරන්නෙන් ශබ්දයක් ඇත කියන තැනට ඇවිල්ලා. ඇත කියන අන්තයට සාපේක්ෂව තමයි, ශාස්වතයට සාපේක්ෂව තමයි

ශබ්දය අනිත්‍යයි කියල මෙනෙහි කරන්නෙ. එතකොට ඒක කුසල්. ශබ්දය අනිත්‍ය වශයෙන් බලන කෙනා ශබ්දය සැප වශයෙන්, දුක් වශයෙන්, සුභ වශයෙන් අරගෙන අකුසලයට යන්න තියෙන හේතු ඉවත් වෙනවා, ඒ නිසා කුසලය. හැබැයි එයා දන්නෙ නැහැ, එයාට වෙච්ච වැරද්ද. මොකක්ද ? එයාට ශබ්දය ගැන අනිත්‍ය වශයෙන් මෙනෙහි කරන අවස්ථාවේ එයා ශබ්දය ගැන මෙනෙහි කරන්නෙ ශබ්දයක් ඇත කියල හිතාගත්ත දෘෂ්ටියක කියලා. දෘෂ්ටිය හඳුනන්නෙ නැහැ. ඒ කියන්නෙ, **අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා** මම අර කිව්ව කණ්ණාඩිය මත පෙනෙන දේ. පෙනෙන දේ මොකක්ද කියල හඳුනන්නෙ නැතිව මේ පෙනෙන දේ මමයි කියල හිතාගෙන අනේ මේ ඇස අනිත්‍යයි, රූපය අනිත්‍යයි, කෙස් ලොම්, නිය, දත්, සම්, මස්, තහර, ඇට, ඇට මිදුළු මේ ආදිය අනිත්‍යයි, අසුභයි කියල බැලුවොත් කුසල්. නමුත් පෙනෙන දෙයෙහි, හටගත්ත දෙයෙහි ඇත්ත දැක්කෙ නැහැ. ඒ නිසා ඒක මාර්ගය වෙන්නෙ නැහැ. ඒ නිසා අපි අනිත්‍ය බලන්න ඕන, ශබ්දයේ අනිත්‍ය නොවෙයි. ශබ්දයක් හටගත්තා, හටගත්ත ශබ්දය මෙන්න මේ මේ හේතු නිරෝධයෙන් නිරෝධයට ගියා. එතකොට හටගත්ත ශබ්දය මේ හේතුවෙන් නිරෝධයි. එතකොට අපි ශබ්දයේ නිරෝධය දකින්නෙ මෙන නොවෙයි. මෙන හටගන්නට පෙර කණත්, ශබ්දයත්, සෝත විඤ්ඤාණයත් නිරුද්ධ වෙච්ච බව, එතනයි ඒක නිරුද්ධ වෙන්නෙ.

දැන් මෙන, බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා, "මහණෙනි, ඇස අනිත්‍යද - නිත්‍යද ?" අනිත්‍යයි. රූපය නිත්‍යද - අනිත්‍යද ? අනිත්‍යයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණය නිත්‍යද - අනිත්‍යද ? අනිත්‍යයි. චක්ඛු සම්ප්ප්පය නිත්‍යද - අනිත්‍යද ? අනිත්‍යයි. සංඥා, සංඛාර විඤ්ඤාණ නිත්‍යද - අනිත්‍යද ? අනිත්‍යයි. ඔන්න හිතන්නකෝ මේ පදනමේ ඉන්න කෙනෙක්, මෙන්න මෙන නුවණ සිහිය කියාගෙන ඉන්න කෙනෙක්ගෙන් දැන් මම අහනවා, කණ අනිත්‍යයද - නිත්‍යද ? කණ අනිත්‍යයි. ශබ්දය නිත්‍යද - අනිත්‍යද ? සෝත විඤ්ඤාණය නිත්‍යද - අනිත්‍යද ? සෝත සම්ප්පය නිත්‍යද -

අනිත්‍යද ? සෝත සම්ප්පයෙන් හටගත්ත වේදනා, සංඥා, සංඛාර නිත්‍යද - අනිත්‍යද? **යධ තිච්චං තං දුක්ඛං** යමක් අනිත්‍ය නම් ඒක දුක්ද? දුක්යි. යමක් දුක් නම්, ඒක සැපද - දුක්ද ? දුක්යි. ඉතින් මේක දැකල කීව නම් හරි ඉතින් ඔක්කොම නේද. හැබැයි අපි කියපු තැන නුවණ සිහිය පිහිටුවා ගෙන මේ ප්‍රශ්නයට උත්තර දුන්න නම්, අර භාමුරුවරු බුදු භාමුදුරුවෝ ළඟ උත්තර දෙද්දි නම් ආශ්‍රවක්ෂය කරගත්තා. දැන් අපට හම්බ වෙලා තියෙන්න ඕන යමක් අනිත්‍ය නම් දුක්යි කියන්නෙ මොකටද කියලා.

එහෙනම් මේ පවතින අවස්ථාව මොකක්ද කියලා. දැන් එතනත් අනිත්‍ය නම්, මෙනතක් තියෙන්නෙ දුක් නම්, එහෙනම් අපි ආත්ම කරගන්නෙ මොකක්ද ? එහෙනම් එය කළයුතුද ? නොකළ යුතුද ? නොකළ යුතුයි. එහෙනම් මෙන්න මේ ධර්මතාවය අපි හරියට තේරුම් ගත්තොත්, නුවණින් දැක්කොත් මෙච්චරයි අපිට කරන්න තියෙන්නෙ. මෙන්න මේ ධර්මතාවය හරි තැනක කියාගෙන, හරි තැනට සිහිය නුවණ යොදාගෙන බලන්න මේ ධර්මතාවය ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්න, සම්මර්ශනය කරන්න, ඒ දහමම, ඒ දහම් ඇසම ඔබටත් මටත් යථා කාලයේදී ලබාගන්න පුළුවන් වේවි.

හයවැනි ප්‍රශ්නයට පිළිතුර :-

දැන් හිතන්නකෝ අපි ඇස ඇරල මේ පැත්ත බැලුවා. බලනකොට මොකක්ද මට වෙන්නෙ ? යම් අරමුණක් මගේ ඇසට ගැටෙනවා. මේ අරමුණ ගැටෙනකොටම මම වහාම ඇස දුක්කයි කියලා බැලුවෙ නැත්නම්, ඇසේ ඉපදීම දුක්කයි කියල බැලුවෙ නැත්නම් මොකද වෙන්නෙ මට ? අර ගැටුණු අරමුණත් එක්ක, ඒ අරමුණ එක්කො මට ප්‍රිය වූ, මනාප වූ, සුභ වූ, ලස්සන වූ අරමුණක් හැටියට පෙනෙවි. එහෙම නැත්නම් අප්‍රිය වූ, අමනාප වූ අරමුණක් වේවි. ප්‍රිය වූ, මනාප වූ අරමුණක් වුනොත් සැප වේදනාව ඇතිවෙලා රාග සිත, ලෝභ සිත ඇතිවෙන්න පුළුවන්. අප්‍රිය වූ, අමනාප වූ අරමුණක් වුනොත් ? දුක් වේදනාව ඇතිවෙලා ද්වේශ

සිත ඇතිවෙන්න පුළුවන්. එතකොට ඇස උපදිනකොට අනිවාර්යයෙන්ම ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ හටගන්නවාමයි. ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ කියන්නේ අකුසල මූල. අකුසල මූල ඇත්නම් අකුසල කර්මද බලාපොරොත්තු විය යුතුයි. එහෙනම් ඇස උපදිනකොට ඇස දුකයි කියලා, බලලා ඇස නිරුද්ධ කරගන්න උත්සහවත් වුනේ නැත්නම් ඇසේ සංවරයට, එක්කු ඉන්ද්‍රිය සංවරයට හික්මුනේ නැත්නම් අනිවාර්යයෙන් ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ ඇතිවෙනවා. ඇතිවෙලා දස අකුසල කර්මයෝ සිද්ධ වෙලා අපාය දක්වා මග හැරෙන්නවා.

එහෙනම් එයා දකින්න ඕන ඇස උපදිනකොට අරමුණු ගැටිලා සකස් වෙන්නේ මොනවද ? ජාති, ජරා, මරණ, සෝක පරිදේව දුක්. එතකොට ඒක අපි දැනුත් දකින්න ඕන, අනාගතයෙන් දකින්න ඕන. දැනුත් ප්‍රිය අරමුණක් නම්, මේ අරමුණ මේ ආකාරයෙන් දකින්න පුළුවන්ද හැම තිස්සෙම ? නැහැ. ඒ අරමුණේ එක්කෝ ඇස අනිත්‍ය වෙනවා. එක්කෝ රූපය අනිත්‍ය වෙනවා. එතකොට කැමති දේ නොලැබෙන කොට දුක එනවා. ප්‍රියයන්ගෙන් වෙන්වෙන්න වෙනවා. ප්‍රියන්ගෙන් වෙන්වීමේ දුක එන්න පුළුවන්. අප්‍රියයන් හා එක්වීමේ දුක එන්න පුළුවන්. බලාපොරොත්තු දේ බලාපොරොත්තු ආකාරයෙන් ඉටු නොවීමේ දුක එන්න පුළුවන්. එතකොට සෝක පරිදේව දුක් දොම්නස්ද එන්න පුළුවන්.

දැන් අපි දන්නවා, චරිතමානය තුළ මේ මොහොතේම ඇස (එක්කු ඉන්ද්‍රිය) සංවර කරගන්න නැත්නම් මෙබඳු ප්‍රතිඵලයක්, මේ මොහොතේම, තව මොහොතකින් අත් විඳින්න වෙනවා. එක්කෝ පියෙහි විජ්ජයෝගෝ දුක්ඛෝ. එක්කෝ අප්පියෙහි සම්පයෝගෝ දුක්ඛෝ එහෙම නැත්නම් යම් පිච්චං හ ලබ්ඛි තම්පි දුක්ඛං එහෙම නැත්නම් සෝක පරිදේව, දුක්ඛ චෝමනස්ස, උපායාස කියන තැනට එන්න වෙනවා. මෙතනට නැවිඳිත් ඔය එක මොහොතක්වත් අපිට ඇස අරින්න බැහැ. නුවණින්, සිහියෙන් නොසිටින හැම මොහොතකම ඇස අපට මේ ලෝභ, ද්වේශ, මෝහයට,

අකුසලයට, එහෙම නැතිනම් මේ කියන දුක් වේදනාවලට පියෙහි විජ්ජයෝගෝ, අප්පියෙහි සම්පයෝගෝ, යං පිච්චං හ ලබ්ඛි ජාති, ජරා මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස්, යම් තැනක මේ මොහොතේ, අම්හිරි දුකක්, අත්දැකීමක් බවට පත්වෙනවමයි. ඊළඟට මේ අරමුණ ලැබිලා ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ ඒ අකුසල මූල නිසා, ඒ ඔස්සේ සිතීම, කීම, කිරීම වලට ගිහිල්ලා ඒ අකුසල කර්මයන්ගේ විපාක වශයෙන් තිරිසනෙක් වෙන්නත් පුළුවන්. පෙරේතයෙක් වෙලා උපදින්නත් පුළුවන්. අසුරයෙක් වෙලා උපදින්නත් පුළුවන්. නිරි සතෙක් වෙලා උපදින්නත් පුළුවන්. අන්ධයෙක්, ගොළුවෙක්, කොරෙක්, බිරෙක් වෙලා සසරේ උපදින්නත් පුළුවන්. කොහොම උපන්නත් ජාති, ජරා, ව්‍යාධි මරණ, සෝක පරිදේව දුක් දොම්නස්වලට නැවත නැවත එන්න පුළුවන්, අනාගතයෙන් එන්න පුළුවන්. දැනුත් දුකක් තියෙනවා, අනාගතයෙන් සමුදා වරන්ති අනාගතයෙන් දුක පිණිස පවතිනවා.

එහෙනම් මම දැන් එක්කු ඉන්ද්‍රිය සංවර කරගන්නොත්, ඇස දුකයි කියලා බලලා, දැන් තියෙන දුකත් අතහැරෙනවා, අනාගතයේ වෙන්න තියෙන දුකත් නැතිව යනවා. එතකොට එක්කු ඉන්ද්‍රිය සංවර වෙනකොට මම දන්නවා, මගේ දුක ගෙවුනා කියලා. දැන් මේ මොහොතේ උපදින්න තිබුන දුකත් නැතිවුනා. අනාගතයේ උපදින්න තියෙන දුකත් නැතිව ගියා.

එහෙනම් දැන් එක්කු ඉන්ද්‍රිය සංවරය පිණිස කටයුතු කළාම මම දුකෙන් මිදෙනවා. දැන් ඇස අසංවර වුනා නම් අර කියන දුක් දෙකටම උරුමකම් කියන්න වෙනවා. එහෙනම් එක්කු ඉන්ද්‍රිය සංවර කරගන්නකොටම මම දුකෙන් මිදුනා. එතකොට එක පැත්තකින් ඔන්න මට ආශ්වාදයක් තියෙනවා, ලාභයක් තියෙනවා මේක. දැන් හා අනාගතයට ලාභයක් උපදිනවා, එක්කු ඉන්ද්‍රිය සංවර කරගන්නොත්. ඉතින් මෙන්න මේ විදිහට ආදීනව බලන්නත් ඕන, ආශ්වාදය වගේම. මේක අසංවර වුනොත්, සිහිය, නුවණ යෙදුන නැත්නම් ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ පහළවෙලා අකුසල කර්ම කරගෙන දැනුත් දුකට පත්වෙලා, අනාගතයේත් මේ වගේ

සංසාරික මහා දුකකට මේ කල්ප ගණනක්, ඉමක් කොනක් නොපෙනෙන මේ අනන්ත සංසාරේ මැරී මැරී, ඉපදී ඉපදී ආවේ මෙකන සංවර නොවූන නිසා නේද. අපේ අම්මා තාත්තා මරණයේදී හැඩු කඳුළු මහ මුහුද පුරවන්න තරම් කඳුළු හැලුවා. අපි එළුවෝ, කුකුල්ලු වෙලා ඉපදිවිට වාරවල බෙලි කැපු අවස්ථාවල ගලාගෙන ගිය රුධිරය එක්තැන් වූනා නම්, බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මහ මුහුදේ ජලයට වැසීයි.

ඉතින් මෙවිට මහ මුහුදු පුරවන්න තරම් අපි ලේ කඳුළු හල හලා මේ ඉපදී ඉපදී, මැරී මැරී ආවේ මේ කර්ම නිසා. කර්ම උපන්නේ මේ ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ අකුසල හේතු නිසා. මේ හේතු හටගත්තේ මේ ඉන්ද්‍රියන්ගේ අසංවරය නිසා කියලා ආදීනවයන් බලමින්, ආශ්වාදයන් බලමින් ඇස සංවර කරගන්නවා. දැන් එහෙට යොමුවෙව්ව ඇස මම ඉක්මනින් පියාගන්නවා. ළඟට හරවගන්නවා. එතකොට මට ලෝකයේ අරමුණු හමුවෙන්නේ නැහැ. එතකොට බාහිර අරමුණු ගැටීම නිසා මට උපදින්න තියෙන සිත නූපදවා ගත්තා මම. දුකින් මිදුනා කියන්නේ මේකට. දැන් පටන්ගන්න තැනම අපි දුකින් මිදෙනවා. දැන් ඇසට අරමුණු ගැටුනොත් තමයි අපි ඉස්සෙල්ලා කියපු ජාති, ජරා, ව්‍යාධි මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් උපදින්නේ.

දැන් මම ඇස සංවර කරගන්න කොටම බාහිර අරමුණු ගැටෙන්නේ නැහැ. උපන් ඇස වෙනස් කරන්න බැහැ, උපන් ඇස බිඳිල නිරුද්ධ වෙලා යයි. නමුත් මට ශෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස්, ප්‍රියත්ගෙන් වෙන්වීමේ, අප්‍රියත් හා එක්වීමේ, බලාපොරොත්තු දේ නොලැබීමේ ආදී දුක් මට දැන් එන්නේ නැහැ. ඒ දුක් උපදින්න තියෙන හේතුව මම දුරු කරගත්තා. මොකක්ද දුක උපදින්න හේතුව ? තණ්හාව. මොකක්ද සිත්දෙ ? දැන් ඇස නිතරම රූප බලන්න කැමතියි. දැන් මම ඒ කැමැත්තට ඉඩ දුන්නේ නැහැ. ඇස දුකයි කියලා සංවර කරගත්තා. ඇස සංවර කරගන්නකොටම, ඇස දුකයි කියලා දකිනකොටම මොකක්ද ප්‍රභාණය වුනේ ? සමුදය. ඇපේ රූප බලන්න තියෙන කැමැත්තයි සිදුනේ. තණ්හාව සිදුනේ

කොටම නිරෝධය. නිවන කිව්වේ මොකක්ද ? ජාති, ජරා, ව්‍යාධි මරණ, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් නැති තැන. ඉතින් දැන් මේ මොහොතේ නිවන් සැපය නැද්ද ? ඇස ඉපදීම නිසා ඉපදෙන්න තියෙන සියළු දුක් නැති තැනක්. එහෙනම් දැන් ඒ සංවර කරන පිළිවෙල, ප්‍රතිපදාව මාර්ගයක් නොවේද ? මාර්ගය.

එහෙනම් දැන් මෙන්න මේ විදිහටයි ඇස ඇරලා ඇසට ප්‍රිය වූ, අප්‍රිය වූ යම් අරමුණක් ගැටිවිට ගමන්ම දුක උපන්නා නේද ?, දුක ඉපදෙනව නේද ?, දුක නේද මේ හටගත්තේ ? මේකෙ තියෙන ආශ්වාදය හා ආදීනවය දෙක බලලා, මේ ඇස කියන්නේ සංවර කරගන්න ඕන එකක් නේද ? කණ, නාසය, දිව, ශරීරය, මන කියන්නේ සංවර කරගන්න ඕන එකක් නේද කියලා ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙහි යෙදෙන්න. එහෙම සංවර වෙන්න බලනකොටම පෙනෙනවා, ඔන්න රූපේඛෝ රාධ මාරෝ, චක්ඛුං ඛෝ රාධ මාරෝ, සෝතං ඛෝ රාධ මාරෝ, රාධය, මේ ඇස මාරයෙක්. මේ කණ මාරයෙක්, නාසය, දිව, ශරීරය, මන මාරයෙක් කියපු දේශනාව ඔබට පසක් වෙනවා ඇත්තක්ම නේද කියලා. මාරයා කියන්නේ අපව සසරේ ප්‍රමාදයට පත්කරන කෙනා. සසරින් මිදෙන්න නොදෙන කෙනා.

දැන් ඇස ඇරියොත් ඇස මාරයෙක් වෙලා නැද්ද ? ජාති, ජරා, ව්‍යාධි මරණ දුකට දැන් හා අනාගතයට හේතු හදන්න උපකාර වෙලා තියෙන්නේ, කොහෙවත් ඉන්න මාරයෙක් නොවෙයි. ඇස නැමති මාරයා, කණ නැමති මාරයා, නාසය නැමති මාරයා, දිව නැමති මාරයා, කය නැමති මාරයා, මන නැමති මාරයා. මෙන්න මේ මාරයන්ගෙන් මිදෙන්න. මේ මාරයාගෙන් මිදුනොත් අනික් මාරයන්ට කරන්න දේකුත් නැහැ. මේ මාරයන් අරමුණු ලබන්නේ මේවගෙන්. දොළොස් ආයතන වලින්. ඒ තැන් නිරුද්ධ කරන පිළිවෙළේ අපි හිටියොත් මාරයාගේ ඇස අන්ධ කළා වෙයි කියනවා. මාරයාට ගිය තැන භොයාගන්න බැරිව යනවා.

මෙන්න මේ විදිහෙන් නිරන්තර ප්‍රතිපදාවක් කරගන්න, ඉස්සෙල්ල අමාරු වෙයි මේක හඳුනාගන්න. ගොඩක් හිතාපිත

වෙයි. පස්සේ අරමුණක් ගැටෙන කොට හා මේ දුක නේද හටගත්තේ, මේකට ඉඩ දුන්නොත් දුක එනවා නේද කියලා ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥාණයකින්, ඉක්මනින් ඇස සංවර කරගන්න පුළුවන් ශක්තිය උපදිනවා. එතකන් අරමුණු ගැටෙයි, ගැටීම් ගමන් බලන්න, දැන් ලෝභ සිත ඇතිවුනා නේද ? ගැටීම් ද්වේශය ඇතිවුනා නේද ?, ද්වේශය කියලා කියන්නේ අප්‍රියත් හා එක්වීම නේද? ලෝභය කියලා කියන්නේ ප්‍රියයත් හා එක්වීම නේද ?, ප්‍රියයත් හා එක්වුනොත් එක්වෙලා ඉන්න හම්බ වෙන්නේ නැහැ, වෙන්වෙන්නත් වෙනවා. මේ ප්‍රිය අරමුණ නැතිවෙනකොට දුක එනව නේද ? අප්‍රිය අරමුණු එනකොටම දුක ආව නේද ?, කැමති දේ නොවෙයි නේද ලැබුණේ ? නොකැමති, බලාපොරොත්තු නොවුන දේ නේද ලැබුණේ ? අපි දහසක් බලාපොරොත්තු ඇති කරනකොට අපිට කියද හරි දේ ලැබෙන්නේ ? හිතන දේ ලැබෙන්නේ නැති තාක් නොසිතූ, නොපැතු දේ නේද ලැබෙන්නේ. ඉතින් හැම තිස්සෙම ඇස නිසා මේව නේද ලැබෙන්නේ කියලා, ජාති දුක, ව්‍යාධි දුක, ජරා දුක, මරණ දුක, අප්‍රියයත් හා එක්වීමේ දුක, ප්‍රියයත්ගෙන් වෙන්වීමේ දුක, බලාපොරොත්තු දේ නොලැබීමේ දුක, සෝක පරිදේව, දුක් දොම්නස් කියන්නේ මේක නේද මේ ඇස උපදින කොටම මේව එනව නේද කියලා බලමින්,

එහෙනම් ඇස කියන්නේ සංවර කරගත යුතු දෙයක් කියන එක හඳුනාගන්න හොඳට හඳුනාගෙන ඇස සංවරය පිණිස පිළියම් යොදන්න. ඊළඟට එහෙම පුරුදු වෙනකොට අරමුණක් ගැටෙන කොට ඉබේම අපට ඇස සංවර කරගන්න, පසෙකට ගන්න පුළුවන් වෙනවා. ඊළඟට එහෙමත් ඕන නැතිව යනවා, දැන් සිත දන්නවා ඇස ඇරියොත් ගැටෙන්නේ අරමුණක් එක්ක. ගැටුනොත් මේ දුක උපදිනවමයි කියලා එයා දන්නවා ඇස ඇරියොත්. ඒ නිසා එයා පුළුවන් තරම් ඇස පරිහරණය නොකර ඉන්න බලනවා. ඇසට තියෙන කැමැත්ත දුරු කරගන්න බලනවා. ඇස අරින්න තියෙන කැමැත්ත දුරු කරගන්නකොට, එයා ඇස උපදවන්න තියෙන

හේතු ඉවත් කරමින් ඉන්නවා. ඇසට තියෙන ඇල්ම දුරුවෙන කොට, ඇස උපදින්නේ නැතිකොට රූප ගැටෙන්නේ නැහැ, අර දුක් උපදින්නේ නැහැ, නිදුකින් මෙලොවම සුව සේ, සැප සේ පිටත් වෙනවා.

ඒ නිසා මෙන්න මේ විදිහේ නිරතුරුවම මෙන්න මෙබඳු වූ ප්‍රතිපදාව තුළින් යුක්තව මෙබඳු දහමක් පරිහරණය කරමින් මේ පීචිත කාලයේ ඉක්මනින් උත්සාහවත් වුනොත් අපි හැමෝටම පුළුවන් වේවි, මේ ගෞතම ශාසනයේම මේ පීචිතයේම අපි බලාපොරොත්තු වන සැපය, නිවන ළඟා කරගන්න.

හත්වැනි ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු

සැබවින්ම විදර්ශනාවක් කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ එතනදී, එතනදී තමයි අපිට එල සමවතකට යන්න පුළුවන් ඉඩ තියෙන්නේ. ඒ කියන්නේ ආයතන හයම නිරුද්ධ කරන්න පුළුවන් තැනත් එතනමයි. මම කිව්වේ ධම්මායතනය හඳුනා ගත්තොත්, ධම්මායතනය හඳුනාගන්න බැරිවෙව්ව නිසාමයි කර්ම ක්ලේශ, කුසල අකුසලත්. ධම්මායතනය හඳුනාගත්ත තැනමයි නිවීම, සැනසීමත්. ඒ නිසා හිතට යම් අරමුණක් ලැබෙනව නම්, එතන යමක් හිතන බවක් තියෙනව නම්, ඒ හිතන බව තමයි ධම්මායතනය කියලා කියන්නේ. එතකොට ධම්මායතනය කියන්නේ වේදනා, සංඥා, සංඛාර. එතකොට දැන් බලන්න ඕන අපි හිතන්නේ මොකක් ගැනද කියලා. දැන් හිතන දේ බැලුවොත්, ඇසට, කණට, නාසයට, දිවට, ශරීරයට පෙර ගැටුන අරමුණක් පිළිබඳවයි දැන් හිතන්නේ.

දැන් හිතන බව තියෙන්නේ පෙර වූ දෙයක් පිළිබඳවමයි. එතකොට දැන් අපට හඳුනාගන්න පුළුවන් එහෙනම් අපි හිතමු ඇසට දැක්ක රූපයක් පිළිබඳව නම් දැන් හිතන්නේ, ධම්මාරම්මනයක් වශයෙන් ලැබිල තියෙන්නේ, අපි දැන් මේ වර්තමාන අවස්ථාව හඳුනාගත්ත නම්, හඳුනාගන්න කොටම අපි දැන් දන්නවා මේ රූපය වක්බු විඤ්ඤාණයෙන් ගත්ත රූපයක්.

එහෙනම් දැන් මොකද වෙලා තියෙන්නෙ, ඇසත්, රූපයත්, වක්බු විඤ්ඤාණයත්, වක්බු සම්ප්ප්පයත්, වේදනා, සංඥා, සංඛාරයෝද අතියෙම නිරෝධයට ගිහිල්ලා. ඒ අතියෙම නිරෝධය නිරෝධයක් හැටියට නොදැක්ක නිසා, දැන් මෙබඳු ධර්මතාවයක්, මනෝමයෙන් සිතින් උපදවා ගත්තා නේද එතකොට දැන් මෙතන තියෙන්නෙ සිතින් හදාගත්ත, තියෙනවා කියලා ඇතිකරගත්ත දෘෂ්ටිගතයක් නේද?

එහෙනම් එතන නිරුද්ධ වෙච්ච බව නොදැක්ක නිසා මෙතන හටගත්තා. එහෙනම් දැන් මෙතන හටගත්ත දෙයහි නිරෝධය දැක්කෙ නැත්නම් අනාගතයටත් යනවා. මේක නේද සසර. මෙතන හටගත්ත දේ නිරෝධය මෙතනම නිරුද්ධ වන බව දැක්කොත් අතියෙන් යමක් මෙතනට නොආවේය. අතියෙම හටගත්ත ධර්මයෝ අතියෙම නිරුද්ධ විය. මෙතන හටගත්ත ධර්මයෝ (කර්ම ප්‍රත්‍යයෙන් වෙන්න පුළුවන්, අවිද්‍යා, තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් වෙන්න පුළුවන්.) මේ හේතු නිසා මෙබඳු ධර්මතාවයක් හටගත්තෙ. මේ හේතූන්ගේ නිරෝධයෙන්, මේ හටගත්ත ධර්මයෝද නිරුද්ධ වන්නේය. මේ රූපය මේ හේතු නිසා මේ ස්පර්ශ නිරෝධයෙන් මේ වේදනා, සංඥා, සංඛාරයෝත්, නාමරූප නිරෝධයෙන් මේ විඤ්ඤාණය ආදී මේ ස්කන්ධයෝ මෙතනම නිරුද්ධයි. මෙහෙම නිරෝධයට බැලුවහම එහෙනම් අනාගතයට යන්න දෙයකුත් නැහැ. අතියෙන් ආපු දෙයකුත් නැහැ, හටගත් දේ හටගත් තැනම නිරුද්ධයි.

ඉතින් මෙන්න මේ නිරෝධය මෙතන දකිමින් ඉන්න පුළුවන් නම් ඒක තමයි විදර්ශනාව කියන්නෙ. ඒ නිරෝධය දැක්ක කෙනා ආපසු මේ දැක්ක දේ හොයන්න ඇස අරින්නෙ නැහැ. එතන ධ්වටුනේ නැත්නම් කණට, තාසයට, දිවට, ශරීරයට එන්නෙ නැහැ. එතන ධ්වටුනොත් තමයි ආයතන හොයාගෙන එන්නෙ. ඒ නිසා එතන තමයි අපට සැබෑ භාවනාව තියෙන්නෙ. ඒ නිසා නිශ්ශබ්දව වාඩි වෙලා ඉන්න වෙලාවෙ තමයි හුඟක් දේවල් කරගන්න තියෙන්නෙ. එතන පුළුවන් තරම් නුවණින්, සිහියෙන්

මේ ධර්මතාවය බලන්න. එසේ බලමින් වක්බු, සෝත, සාණ, පීඨිහා, ආදී මේ ආයතන උපදිනකොට වෙන්නෙ මොකක්ද කියලා තමන්ගේ දහමක් බවට පත්කරගන්න, ඇත්තටම ඒක එහෙම වෙනවා නේද කියලා. එතකොට බුද්ධරත්නයේ, ධම්මරත්නයේ, සංසරත්නයේ ගුණ දැන ඇතිකරගන්න ප්‍රසාදයක් ඒ මතම ඇතිවේවි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා, ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක්, ප්‍රේම මාත්‍රයක්, මේ ධර්මය දැන, දැක ඇතිවුනා නම් ඔහු අපායට නම් යන්නෙ නැහැ කියලා. ඉතින් අඩු තරමින් ඒ ටිකවත් අපි මේ පීඨිකයේ කරගන්න ඕන.

ඉතින් ඒ සඳහා ඔබට ශක්තිය, භාග්‍ය, වාසනාව උදාවේවා! යම් යක්ෂ, භූත, කර්ම බාධකයක් තිබේ නම් එය දුරු වේවා! දෙවියන්ටත් මිය පරලොව ගිය ඥාති හිතවතුන්ටත්, සත්පුරුෂ කළ්‍යාණ මිත්‍රයන් වහන්සේලාටත්, ලෝවැසි සියළු දෙනාටමත්, ඔබ සියළු දෙනාටමත් මේ පීඨිකය තුළ දී ම මේ උතුම් ධර්මාවබෝධය ලැබේවා! මෙත් සිත් පහළ වේවා!

සාදු ! සාදු !! සාදු !!!